

GHENDTSCHE TYDINGHEN

Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.

21e jaargang nr. 3

15 mei 1992

Ere-voorzitter : J. Tytgat, ere-notaris

Stichter : G. Hebbelynck †

Voorzitter : H. Collumbien

Onder-Voorzitter en Penningmeester : A. Verbeke

Secretaris : R. Van Geluwe, Maïsststraat 235, 9000 Gent

Archief en ruildienst : Mevr. A. Eggermont, Maïsststraat 235, 9000 Gent

Redactie-Adres : Lijnmolenstraat 149, 9040 Sint-Amandsberg - Gent

Administratie : Koggestraat 14 - 9000 Gent

Postrekening : 000-105.04.73-60, Heemkundige en Historische Kring Gent,
9000 Gent

Lidgeld : 400 fr. per jaar. Steunende leden : 600 fr. per jaar. Beschermden :
1000 fr. per jaar. Buitenland : 100 fr. extra voor portkosten

---

INHOUD

- De Geschiedenis van de "Papeterie Anglaise" (1902-1989) en van haar
Uitbaters 130
  - Inventaire Archéologique : Koorhekken van de Onze-Lieve-Vrouw
Sint-Pieterskerk 140
  - De Gebroeders Van Coppenhole 142
  - Gezelschapsleven te Gent in de 19e begin 20e eeuw (Vervolg) 148
  - Oplossing Puzzel 1991 155
  - Verdere herinneringen van een buurtbewoner van het "Blindeken" 158
  - Een Schelleke Boeboe 166
  - Napoleon De Keyser, een voorloper van het socialisme in Vlaanderen,
en zijn familie te Gent 169
  - Uit de Geschiedenis van de Gentse Bruggen (Vervolg) De Muidebrug 173
  - Gensche Woorde en Uitdrukkinge 180
  - Documentatiecentrum. Werking 1991 185
  - Oudheidkundige Kroniek : Het Slagveld en de omliggende straten 187
  - Vraag en Antwoord 189
  - Lezers schrijven ons 190
  - Bibliografie 195
  - Gênsche Prâot 196
-

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten : in het Documentatiecentrum voor
Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-
Amandsberg : elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feestdagen);
Gesloten in juli en augustus. Bibliothecaresse : Mevr. A. Eggermont.

Verantwoordelijke uitgever : Hugo Collumbien, Lijnmolenstraat 149, 9040
Sint-Amandsberg - Gent.

DE GESCHIEDENIS VAN DE "PAPETERIE ANGLAISE" (1902-1989) EN VAN HAAR UITBATERS

Een oud gekende handelszaak is alweer uit het Gentse stadsbeeld verdwenen. Op 30 juni 1989 sloot in de Voldersstraat de "Papeterie Anglaise" haar deuren na 87 jaren bestaan in hetzelfde pand. Ik veronderstel dat ettelijke Gentenaars belangstelling zouden kunnen vertonen voor de geschiedenis van die zaak. Vandaar dit artikel. Ik heb mij veroorloofd tevens enige informatie te verstrekken i.v.m. de geschiedenis van de familie van de eigenaars, zodat men beter het ontstaan en de evolutie van de zaak kan begrijpen. Er hoort daar echter ook een geïnteresseerd doel bij. Het zou nl. kunnen dat documenten die met onze familie verband houden, ergens op de zolders van andere Gentse families liggen. Ik zou hen erkentelijk zijn er kennis te mogen van nemen.

Bij het bekijken van oude foto's, waarvan er enkele hier gepubliceerd worden, stelt men vast dat het uitzicht van de winkel, zowel binnen als buiten, sedert voor de eerste wereldoorlog niet erg veranderd was. Op een hier moeilijk te reproduceren foto van voor 1914 herkent men de borden tegen de muur en de toonbank die pas maar in de jaren zestig met nieuwe houten platen overtrokken is geworden. De kassa (NCR) is tot de laatste dag blijven werken. Dit alles wekte bij de klanten een gevoel van traditie en continuïteit op en zorgde tevens voor een zeker pittoresk karakter. Een vrij groot deel van de cliënteel bestond namelijk uit vaste klanten. Generaties Gentse families - en families uit de hele provincie - hebben de drempel van de Papeterie Anglaise betreden.

De zaak werd in 1902 gesticht door mijn grootmoeder, Angèle De Keukelaere, geboren te Gent in 1873 - het jaar der overstromingen; men bracht haar met een schuit naar St. Macharius om er gedoopt te worden - en aldaar overleden in 1951. Het mooiste schrijfpapier kwam in die tijd uit Engeland, vandaar de naam. In Brussel was er ook een zaak gevestigd met die naam; er bestond echter geen enkel verband tussen beide.

De vader van Angèle De Keukelaere, Barthélémy (1828, Gent - 1897, Gent), bezat een bekende drukkerij in de Brabantdam (enkele huizen voorbij de "Tienda", richting St.-Annakerk). Hij was gehuwd met Camille De Vos (1837, Oudenaarde - 1900, Gent). Verzamelaars kunnen nog op ettelijke 19e eeuwse drukwerken de naam De Keukelaere terugvinden. Het atelier was in de Lange Boomgaardstraat gevestigd en zette tot 15 mensen aan het werk. Een zoon, Georges (1869, Gent - 1922, Gent), zette de zaak voort met twee vennoten, Dugniolle en De Moor. Dit bedrijf werd vooral bekend voor de productie van de albums "Charm". Nonkel Georges was een enigszins enigmatische figuur, die vaak op zijn boot, te water op Leie of Schelde, mensen ontving en die bekend stond als een levensgenieter en... hypnotiseur. Hij bewoonde een Art Nouveau-huis vooraan in de Krijgslaan (kant Parklaan). Angèle had twee zusters, Marie, die met de zanger Bisson trouwde, en Claire, die in het bootje

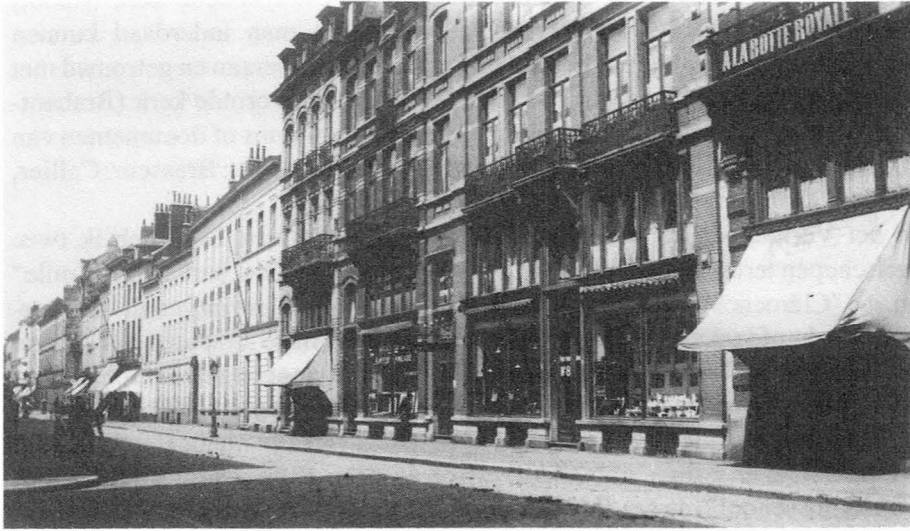

Fig. 1. Hoe de Voldersstraat in de tijd van het paardenvervoer (zie het mest op straat) er uitzag. Een smeedijzeren uithangbord siert de gevel naast de privédeur van de Papeterie Anglaise : (Téléphonie privée" (een zaak die toen op de eerste verdieping gevestigd was). Op het bord prijken vier isolatoren en een telefoontoestel. Rechts, de schoenenwinkel "A la Botte Royale" (later een meubelzaak, een weefselwinkel, de apotheek van Mevrouw Altdorfer-De Clercq, coiffure Georges en uiteindelijk ensemblier Samyn). Links, de werkplaats van de Papeterie Anglaise (later boekhandel Claeys-Verheughe en een schoenenwinkel), de winkel van kleermaker Harry Horsten (later kleermaker Lahaut en vervolgens parfumerie Juvena), dan een huis dat later veranderd is in een kantwinkel "Au Lilas Blanc" (het was er zo donker dat men het in de straat "La Tulipe Noire" noemde!) en nadien beenhouwerij Van Daele, het huis van baron Goethals (later electriciteitszaak Vincent), het huis bewoond door de bedienden van baron Goethals en later door een geneesheer (beide huizen zijn afgebroken geworden voor de huidige building, die als eerste huurders de oude firma's Tydgadt-Broekaert en Verbeke kende), het huis van pastijbakker Broekaert (later Orfèvre Christine), het huis van Juffrouw Martens (damesbadmantels). Op de zijgevel van het huis op de hoek kan men lezen "Leon Otten - confection dames - nouveautés - soeries". Op het huis op de andere hoek : "Gal..., tailleur, im...". De garage De Ridder & De Meulenaere was er gevestigd. De meeste huizen hebben meerdere "spionnen" (spiegels). Deze foto moet tussen 1902 en 1914 getrokken geweest zijn.

stapte met een Oostendenaar, Emile De Wynter.

In 1909 trouwde Angèle op haar beurt met Frank Olof Ödberg (1879, Gent - 1917, Truro, Cornwall), zoon van de Zweedse reder en houthandelaar Johan Olof Ödberg (1835, Arnäs - 1894, Gent). Johan Olof was te Arnäs geboren, dicht bij Örnköldsvik, 570 km ten Noorden van Stockholm. Hij vestigde zich vermoedelijk in 1860 te Gent en associeerde zich met een zekere Löwener. De enige indicatie waarover ik beschik is een stempel "Ödberg & Löwener". Ik bezit weinig inlichtingen over laatstgenoemde. R. Sunaert vermeldt in haar licentiaatsverhandeling "De geschiedenis van de Gentse staatskerk (Brabantdam) en zendingskerk (Rabot) 1815-1914" (RUG, 1990) dat een be-

langrijke Gents koopman, Sophus Löwener, de evangelische kerk (Rabot) financieel steunde. Mijn overgrootvader zou die man inderdaad kunnen gekend hebben daar hijzelf, hoewel oorspronkelijk lutheraan en getrouwd met een anglikaanse, lid was van de kerkeraad van de hervormde kerk (Brabantdam). Vele namen die men kan terugvinden in fotoalbums of documenten van de familie uit die tijd zijn verbonden met het protestantisme : Brasseur, Callier, Choisy, Montigny, Nap, Steinlen...

In het Veritas register (een equivalent van Lloyds) van 1880 heb ik twee zeilschepen teruggevonden van J.O. Ödberg, met name het barkschip "Emile" en de "Clémence". Beiden waren in de haven van Gent uitgerust. Zij vervoerden hoofdzakelijk verschillende houtsoorten, maar brachten ook guano uit Peru en Chili mee. Een aquarel van de "Emile" hangt nog thuis. Johan Olof werd vice-consul van Zweden en Noorwegen te Gent in 1873. Door zijn tussenkomst kwamen vijf van de zeven dochters van zijn nicht, Henny, Anna, Hilda, Selma en Esther Ahlnander, tussen 1879 en 1889 school lopen (d.w.z. "finishing school") op het "Institut Desprez" (later tot "Institut De Kerckhove" omgedoopt). Die meisjes zijn een tijd met schoolvriendinnen in contact gebleven. Het zou dus niet verwonderlijk zijn dat men bij het snuisteren in de archieven van Gentse of Oostvlaamse families brieven of foto's uit Zweden vindt ("Wie was dat nu?" ...). Johan Olof Ödberg trouwde in 1866 met Sophie Phillips (1846, Nieuwpoort - 1928, Brussel), dochter van John Phillips (1805, Hastings - 1865, Cannes), een Engelse reder die zich in 1824 te Nieuwpoort gevestigd had na 5 jaren te Vlissingen vertoefd te hebben. Hij schijnt een niet te onderschatten rol gespeeld te hebben in het economisch leven van eerstgenoemde haven. R. Dumon vermeldt echter in zijn werk "De Geschiedenis van Nieuwpoort" dat hij begon met goederen "in te blauwen" (= te smokkelen) in Engeland! Misschien was dat een soort traditie, want D.W. Thornton ("Hastings. A Living History") vertelt dat smokkelen heel frequent voorkwam langs de kust van Kent en East Sussex. Oranje-gezind, hielp John Phillips met zijn loggers en kotters in 1830 het Nederlandse garnizoen ontsnappen. Die daad werd hem blijkbaar niet kwalijk genomen daar hij in 1831 van de Regent Surllet de Chokier toelating kreeg om in België te blijven en om van de Belgische burgerrechten te genieten. Dat document ligt nog steeds in de archieven van onze familie. Dat Zweeds-Engels huwelijk, temidden van de Franstalige burgerij in Vlaanderen betekende, via het spreken van ten minste vier talen, dat er een soort multi-culturele sfeer in de familie heerste. Het echtpaar woonde in de Speldenstraat nr. 2 (vermoedelijk het huis op de hoek van het Anseeleplein; ik heb daar geen zekerheid over), en kreeg zeven kinderen (waarvan alleen twee oud genoeg werden om te huwen). Na Johan Olof's dood verhuisde de familie naar de Van Hulthemstraat nr. 50.

Frank Olof's zuster, de dynamische Gertrude (1869, Gent - 1952, Brussel) - "Elsé" voor de familie en de vrienden -, beheerde verder de zaak na het overlijden van haar vader, hetgeen vrij ongewoon was voor een jonge vrouw

Figs. 2a en b. Reclamekaart uit 1910.

a) Het kind in de wagen is de Heer Johan Olof Ödberg. Rechts van de wagen zijn moeder, Angèle Ödberg-De Keukelaere, links de "nurse", Victorine Vivex. Voor de deur een winkeljuffrouw en er naast de Heer Meurillon. Het uithangbord dat nog zichtbaar was op fig. 1 is nu verdwenen.

<p>Tél. 2252. Rue des Foulons 8 - 10 Correspondance</p>	<p>Carte Postale</p>	<p>Tél. 2423. Boulevard Albert 30. Adresse</p>
<p>PAPETERIE ANGLAISE 8 - 10, Rue des Foulons, Gand Succursale : BOULEVARD ALBERT N° 30</p>		
<p>GRAND CHOIX DE PAPIERS A LETTRES Innombrables articles pour Cadeaux MAROQUINERIE. — ALBUMS. — MENUS</p>		
<p>Cadres et Pêle-Mêle en tous genres et en tous formats ENCADREMENTS 450 différents profils existent en Magasin GRAVURES RELIGIEUSES & DE FANTAISIE REPRODUCTIONS ARTISTIQUES.</p>		

b) Achterkant van de kaart met publiciteit.

in die tijd. Er greep toen een kortstondige associatie plaats met een zekere Jacobsen. Elsé, anglikaans en liberaal opgevoed, was sterk geëngageerd in de anti-klerikale strijd en in ondernemingen met sociaal karakter. Zij huwde in 1900 met François Henri Helaers (1867-1921) uit Brussel, een man die zich verdienstelijk gemaakt had bij het exploreren van Kongo, hoofdzakelijk de streek rond Moliro (zie P. Salmon : Les carnets de campagne de François Helaers, "le blanc sans fusil". Académie Royale des Sciences d'Outre-Mer, Bulletin des Séances, 1972-4, 526-540).

Frank Olof had in tegenstelling met zijn zuster blijkbaar meer zin voor avontuur dan voor de zakenwereld. Reeds in 1895 stapte hij aan boord van het Noorse barkschip "Sjökungen" als leerling-matros. Na een wereldreis van drie jaar kwam hij te Gent terug als een bebaarde 18-jarige jonge man; zijn eigen moeder herkende hem niet! Hij werd tweemaal vereremerkt om een jongen van de verdrinkingsdood te redden (Henleykaai) en om een op hol geslagen paard tot stilstand gebracht te hebben (Voldersstraat). Dit laatste kostte hem jaren nadien het leven, daar zijn lever toen verpletterd werd en nooit meer volledig herstelde. Daarbij leed hij ook aan verschillende tropische ziektes. Hij was een typische volwaardige "sportsman" uit die tijd. Een elandjacht in Finland (op de voorlopers van onze langlauf) pikte hij graag mee. De "Club Nautique" verhief hem tot "membre émérite" na zijn talrijke overwinningen of klassementen in nationale en internationale wedstrijden (w.o. het olympisch zilver in 1900 te Parijs en uiteraard ook in Henley). Krantenknipsels uit die tijd tonen aan dat hij als lid van de "Jeanne d'Arc" ook een handige schermer was. Hij bezat ettelijke honden, die o.a. gehuisvest waren in de tuin die hij huurde op de Henleykaai, juist achter de oude lokalen van de Club Nautique. Hij bouwde er trouwens samen met een schrijnwerker een houten zomerhuisje, dat niet zolang geleden afgebroken werd om plaats te ruimen voor het Provinciaal Handels- en Taalinstituut. Soms ging hij met twee van zijn gevaarlijkste honden in de "scheue" wijken wandelen. Op mooie avonden namen mannen er plezier in op de kasseien van smalle straten te zitten met gestrekte benen, leunend tegen de gevel. Wee diegene die het aandierf over de benen heen te stappen, want dat was een goedgevonden reden om "boel" te zoeken! Naar het schijnt werden er soms zelfs messen getrokken. Bij het naderen van die forse kerel met zijn twee honden verdwenen de benen vliegensvlug... Op een avond werd hij aangerand op de hoek van een van de straatjes van de Cité Ouvrière. Tamelijk slecht geluimd omwille van een "schup tussen zijn bienen", verdedigde hij zich zodanig dat de aanrander lang gehospitaliseerd moest worden. Het scheelde niet veel of hijzelf werd vervolgd omdat de verdediging niet "evenredig" was met de dreiging! Hij trouwde in 1909 met de reeds vermelde Angèle De Keukelaere. Op dat ogenblik baatte zij reeds zeven jaren de Papeterie Anglaise uit. Hij leerde toen het vak van inlijster. De zaak nam meer en meer uitbreiding, zodat ook het naburig pand (later boekhandel Claeys-Verheughe) gehuurd werd om er de werkplaats te

Fig. 3. Foto uit 1910. Frontale opname van de werkplaats (links) en van de winkel (rechts). De uitstalramen rechts dragen nog geen opschriften. Later zullen zij met Engels schrift door schilder Van de Vyvere getooid worden. Die vakman had een winkel in de Kortrijksesteenweg en was ook bekend als "Douglas den IJzerbreker" (medegedeeld door de Heer J. Fordeyn).

vestigen (zie Figs. 1-2-3). Later verhuisde de werkplaats naar de kelders, waar men nu nog gewelven vindt die vermoedelijk behoorden tot het klooster der "Spinneskens". Achter het huis met het huidige nr. 8 bevindt zich nog steeds de kapel. Een geklasseerde gevel van dat klooster bevindt zich achter het wisselagentschap De Martelaere in de Mageleinstraat. In het vooruitzicht van de wereldtentoonstelling van 1913 werd ook een tijd een bijhuis gevestigd in de Albertlaan (thans Astridlaan) op de hoek van de Blankenbergestraat. Van dat huis bezit ik echter geen document of foto, tenzij de vermelding op de hier gepubliceerde postkaart (zie Fig. 2b). In 1910 werd mijn vader, Johan Olof, geboren in de Voldersstraat.

In 1914 vluchtte de familie naar Groot-Britannië, samen met de "nurse" Victorine Vivex. Ondertussen werd de zaak verder uitgebaat door enkele personeelsleden voor eigen profijt. Het gezin werd gehuisvest te Truro (Cornwall) en verbleef er tot het einde der hostiliteiten. Mijn grootmoeder werd in de vluchtelingendienst tewerkgesteld omwille van haar kennis van het Nederlands, het Frans en het Engels. Grootvader verdiende er nog wat door als inlijster te werken. Hij overleed echter aldaar in 1917. Mijn grootmoeder was vrij bijgelovig maar had niettemin een heel sterk en moedig karakter. Na de oorlog startte zij opnieuw van minder dan nul, daar hoofdzakelijk schulden op haar stonden te wachten bij de thuiskomst. Hoewel zij er als een eerbiedwaardige,

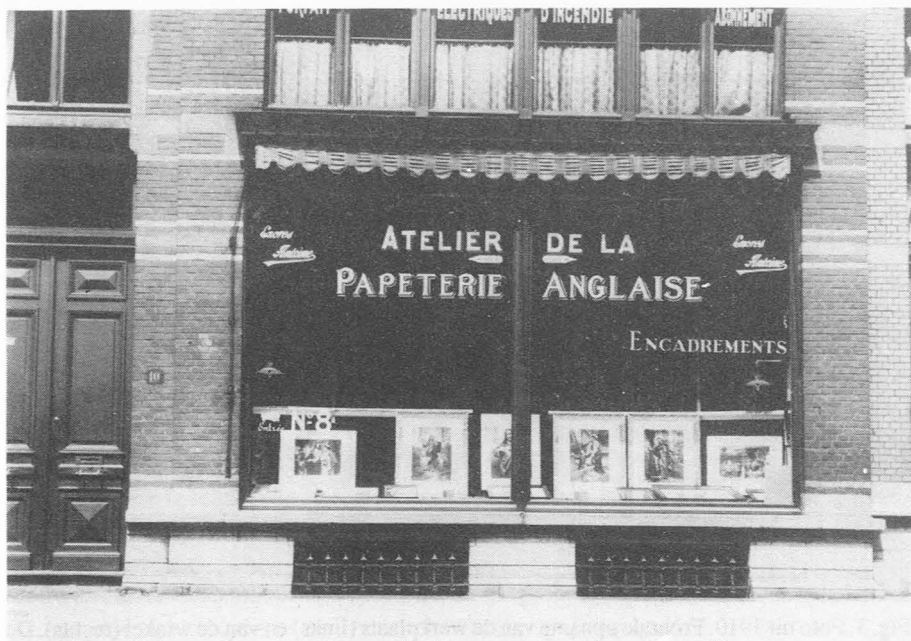

Fig. 4. De werkplaats van de Papeterie Anglaise met reclames voor "Perry" pennen en "Antoine" inkt. Bovenaan, reclame van de Société Anonyme de Téléphonie Privée. Op een andere, hier niet afgebeelde foto kan men lezen : "Installations à forfait - Téléphones - Sonneries et horloges électriques - Avertisseurs de vol et d'incendie - Lignes privées - Installations par abonnement". Op nog een andere foto, die hier om technische redenen moeilijk te reproduceren was, kan men links van de deur een bord ontcijferen : "...ericain consulate - ... hours - a.m., 2 to 4 p.m.". Blijkbaar de spreekuren van het Amerikaans consulaat dat op een verdieping moest gevestigd geweest zijn.

strenge (en zij was het ook) dame uitzag, kon zij haar mouwen oprollen wanneer nodig. Een klein voorbeeld. De eigenaars van een tegelfabriek waren haar een som geld schuldig en bleven het vereffenen uitstellen, vermoedelijk hopen dat zij het sturen van herinneringsbrieven beu zou worden. Op zekere dag was zij het inderdaad beu, maar loste het op een eerder verrassende wijze op. Zij ging met een bediende een "steekkeire" huren, reed naar het bedrijf van haar schuldenaars, vulde er de kar vol met tegels tot de waarde van de schuld bereikt was, en reed door het stadscentrum weg voor de ogen van de machteloze fabrikanten en voor die van de uitermate verwonderde "burgers"... Dat zij wist wat zij wou blijkt ook uit het volgende, onbelangrijk maar koddig feit. Haar eerste schrijfmachine was een "Smith Premier" (die hebben wij nog). Zij had echter nooit leren typen en wou per se dat de letters opgesteld waren in overeenstemming met haar eigen mentale schema. D.w.z. dat men speciaal voor haar een klavier heeft samengesteld, met iedere letter daar waar zij het wou!

In de loop van de jaren twintig heeft mijn vader zijn studies moeten staken

omwille van gezondheidsproblemen van zijn moeder, en leerde ook hij het vak van inlijster te Brussel. Na zijn legerdienst bij de strijdwagens (de FT-17 Renault tanks) te Sint-Denijs-Westrem, begon hij in de zaak te werken. Zijn huwelijk met Marie-Louise Marque, die in 1909 te Brussel geboren was, werd tot na de oorlog uitgesteld omwille van zijn activiteiten in de weerstand. Mijn moeder nam de boekhouding op zich. Hun zoon, steller dezer, ging een wetenschappelijke loopbaan op, hetgeen voor gevolg had dat geen derde generatie U te woord kan staan achter de toog van de Papeterie Anglaise.

Ik kan hier onmogelijk alle personeelsleden opsommen die in de winkel of op het atelier gewerkt hebben, of die bij het huishouden geholpen hebben. Velen leven gelukkig nog. Ik vraag hen mij te willen verontschuldigen ze niet allen te vermelden. Sommigen zijn heel lang tewerkgesteld geweest. Twee generaties Yvergneaux zijn de boekhouding komen controleren. Jo Boes was al meer dan dertig jaren verkoopster toen de winkel ophield te bestaan. Een figuur die integraal deel uitmaakte van de Papeterie Anglaise en die ook het leven van de familie deelde, was Elza De Sutter. Zij overleed op 30 november 1975 op de leeftijd van zeventig jaar na vijftig jaren dienst. Zij bezat een bijzondere goede kennis van de genealogie en van de geschiedenis van vele Gentse families. Tot haar dood hanteerde zij de ronde pen en de Ballon pen om respectievelijk de titels (of prijsetiketten) en de teksten te schrijven. Zij vertoonde karaktertrekken die, naar men beweert, typisch Gents zijn : wie haar sympatiek overkwam mocht zich omzeggens alles permitteren, maar wie haar "niet aanstond" om de ene of andere reden kreeg het wel te verstaan! Sommige klanten wilden echter alleen door haar bediend worden, andere door mijn vader. Zij lieten liever andere klanten voorgaan om toch door de gewenste persoon bediend te worden.

Op 1 april was het uitkijken geblazen bij het personeel : een winkeljuffrouw ging ooit zonder argwaan bij Simoens in de Korte Dagsteeg tien koperen nagels verwickeld in zilverpapier halen, terwijl een andere in de Gouden Duif op de Vrijdagmarkt vroeg een lege fles te vullen met een liter "huile de bras". Minder aangename gebeurtenissen kwamen ook voor. Men had op een bepaald ogenblik vastgesteld dat op het atelier de voorraad glas abnormaal snel verminderde. Op zekere avond dook een personeelslid met zijn borst helemaal bebloed de trap op : de man was uitgegleden terwijl hij glasplaten onder zijn jas verborg!

Nog een woord over de klanten, want ook bij hen kon men pittoreske figuren ontmoeten. Mijn vader herinnert zich bv. nog heel goed "Zot Sofietje" uit de jaren 1920-30. Men moet eerst weten dat zij erg vaderlandslievend was. Zij kwam regelmatig bobijnen driekleurig koord kopen. Na enige tijd en met steeds toenemende perplexiteit, durfde mijn grootmoeder het aan haar te vragen waartoe die "Belgische" koordjes moesten dienen. "C'est pour attacher mes jaretelles..." antwoordde Zot Sofietje. Voor de eerste wereldoorlog kwam er wekelijks een boerinneke een van die driehoekige potjes rode inkt kopen

Fig. 5. Uitstalraam uit de jaren twintig of dertig.

(met een gleufje voor de pen). Aangezien die vrouw heel waarschijnlijk amper kon schrijven of misschien zelfs analfabeet was, werd er verondersteld dat zij door een of andere notaris, schoolmeester of pastoor uit haar dorp gestuurd werd. Na ettelijke maanden wekte de hoeveelheid gekochte inkt toch enige verwondering op. Ondervraagd, antwoordde het boerinneke heel gewoon dat zij, om een mooie kleur te bekomen, rode inkt voegde bij de boter die zij op de markt kwam verkopen! Ik kan onmogelijk alle tafereeltjes vertellen waarop wij "vergast" werden. Meestal werden die koddige of nare voorvallen 's middags of 's avonds aan tafel medegedeeld en nagepraat.

De Papeterie Anglaise was een zaak "met standing". Daarenboven bleven bepaalde ouderwetse gewoontes bestaan. Zo bijvoorbeeld waren er zeker weinig winkels in Gent waar men nog aanvaardde dat sommige families een jaarlijkse rekening toegestuurd kregen! De cliënteel van "oude families" betekende echter niet dat alle klanten uit de hogere sociale standen kwamen. De cliënteel bestond zowel uit lieden van de oude adel en van de wereld der "katoenbarons" als van de burgerij en de middenstand. Menige werkmensen werden trouwe klanten, eenmaal dat een zekere drempelvrees overwonnen was en dat zij vastgesteld hadden dat vele artikelen in feite goedkoper waren dan zelfs in grootwarenhuizen. Bij alle standen kon men charmante mensen tegenkomen en "peerdezoagen", eenvoudige mensen en dikke nekken. Wat systematisch koude rillingen veroorzaakte was het opengaan van de deur om vijf voor twaalf, ergens in april of in mei, en het binnenstappen van ouders met kindjelijef, om "kommuniezoantjes" te kiezen. Wanneer men de moeder blij-

Fig. 6. Gevel in juni 1945. De stijl van de versieringen en opschriften evolueert zonder dat er structurele veranderingen aangebracht worden.

moedig aan het kind hoorde zeggen : "... en ge moogt kiezen wat ge wilt", dan voelde men aanstonds zijn buik grollen van honger en spanning, want dat was het teken dat het heel lang ging duren. Wanneer het kindervingertje beslist en vlug op een van de modellen geduwd werd, weerklonk de stem van een der ouders : "Ah neen, dat toch niet!". Na een uur "kiezen wat het wilde" werd het kind door de ouders naar buiten meegesleurd met de afgrijselijke melding : "We zullen eens terugkomen...". Anderzijds, waren er mensen die zomaar eens binnenwipten om vriendelijk goeiendag te zeggen of om even uit te blazen. Iemand die alzo geregeld "passeerde" was onze betreunde voorzitter Gaston Hebbelynck, steeds op zoek naar een inlichting of een documentje.

Kortom, iedereen werd er zo taktvol mogelijk bediend, d.w.z. op zo'n wijze dat de klant zich zoveel mogelijk op zijn gemak voelde, wie hij ook was. Iedereen werd dus bediend in zijn taal, dus ook in het Gents. De Engelse gemeenschap te Gent voelde er zich thuis. Doch eerlijk gezegd, was er wel een taal die om begrijpelijke redenen in onze anglofiele familie met enige tegenzin gesproken werd, nl. het Duits. Maar ja, die toerist was misschien zelf een anti-fascist en een van de eerste slachtoffers van het nazisme...

Ik ben er van overtuigd dat dit kort artikel - een mengsel van menselijke tafereeltjes en van materiële documenten - bij vele oude klanten, personeelsleden, leveranciers, en Gentenaars in het algemeen, allerlei soorten herinneringen zal oproepen. Andere gekende oude zaken zijn uit het stadsbeeld verdwenen (bv. 1991 zag het einde van de firma Robert Rosseau in de Tussen 't Pas), zijn verhuisd of zijn gemoderniseerd geworden. Ik zou hier bij de eventueel overlevende families een oproep willen doen opdat ook zij interessante documenten zouden publiceren en onze lokale "oral history" op

papier zouden vastleggen.

Ik hoop dat mijn initiatief het begin van een soort aparte rubriek in G.T. zal betekenen.

Prof. Dr. Frank Olof ÖDBERG
St.-Maria-Horebeke

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE NR. 290

Op 4 december 1901 stelde Robert Schoorman in de rubriek "Kunstsmeedwerk - Onze-Lieve-Vrouw Sint-Pieterskerk - XVIIIe eeuw (1745)" in het Frans een fiche op over

Koorhekken van de Onze-Lieve-Vrouw Sint-Pieterskerk

Het koor van de Onze-Lieve-Vrouw Sint-Pieterskerk is afgesloten door vijf hoge hekken in verguld ijzer, kunstig uitgevoerd in de Lodewijk XV-stijl door Sr. Maniet, meester-kunstsmid te Kamerijk. Onze afbeelding ontslaat ons ervan ze in detail te beschrijven, maar wij houden er aan de gelijkenis te doen opmerken met de beroemde hekken van de Place Stanislas en de kerk van Bon Secours te Nancy, van de hand van Jean Lamour, die met het hek van de kathedraal van Amiens gereproduceerd zijn in de *Dictionnaire de l'ameublement* van H. Havard (t. II, fol. 1197) (1).

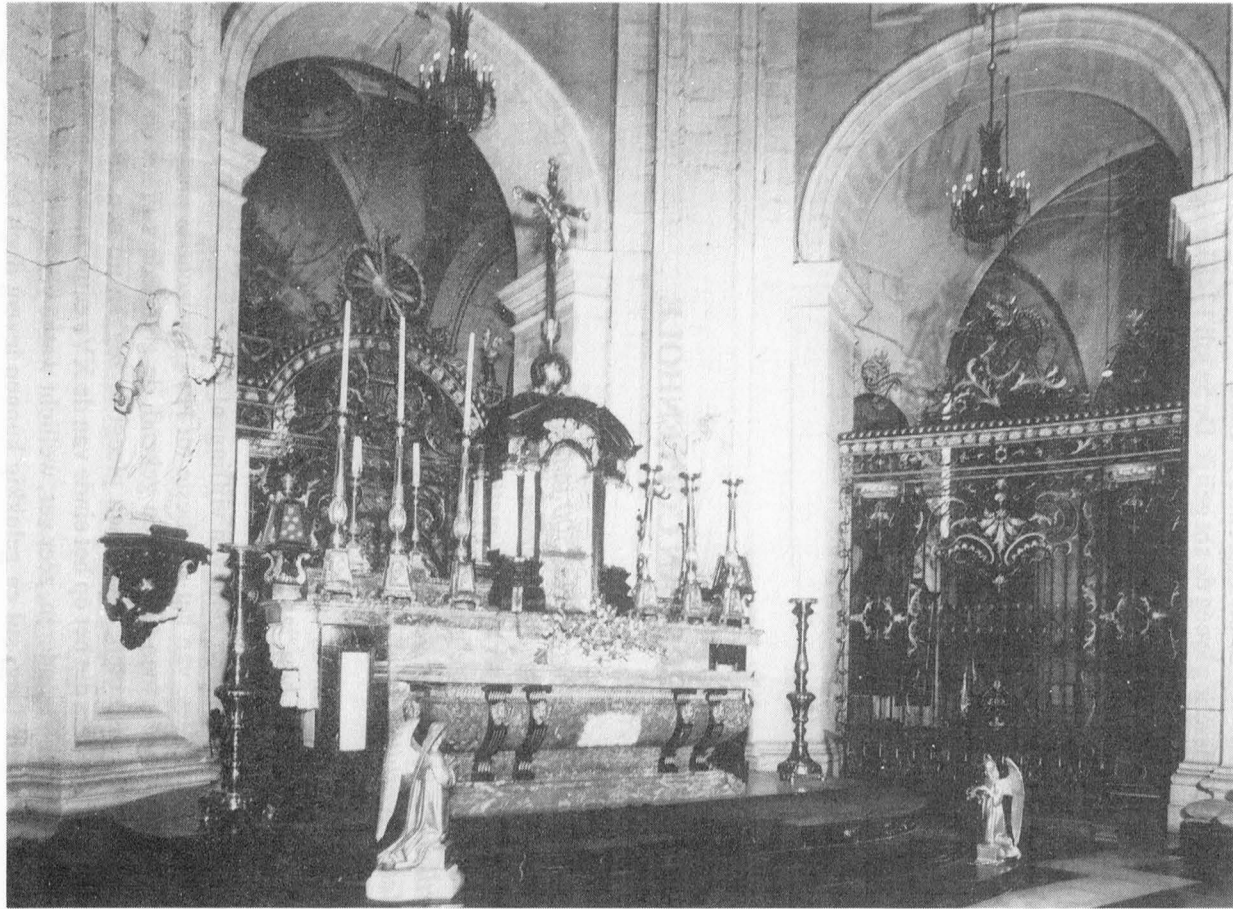
Deze balustrades of ijzeren hekken moesten dienen om tijdens de goddelijke diensten het koor van de kerk af te sluiten van de menigte. Ze werden niet geplaatst zonder moeilijkheden te verwekken.

Geërgerd omdat een vreemdeling hen het gras van onder de voeten kwam wegmaaien, wilde de slotenmakers van Gent beletten dat deze hekken de stad binnenkwamen.

De abt van Sint-Pieters diende daarom in 1745 een verzoekschrift in bij Hare Majesteit de Keizerin :

"Drie jaar geleden, schreef hij, is er met Sr. Maniet, slotenmaker te Kamerijk, een overeenkomst afgesloten voor de levering van vijf balustrades of ijzeren hekken... de slotenmakers van de stad Gent maken zich sterk de toegang van deze hekken tot de stad te beletten omdat zij beweren dat dit een werk is dat kenmerkend is voor hun beroep, niettegenstaande het feit dat ze niet bekwaam zijn een dergelijk kunstzinnig werk te maken. Aangezien zij het recht niet hebben handelswaren tegen te houden, heeft de Remonstrant zich moeten wenden tot de heer Intendant de Fecherre van wie hij de toelating gekregen heeft deze balustrades in te voeren met verbod aan de gezegde slotenmakers

Onze-Lieve-Vrouw Sint-Pieterskerk. Rechts : één van de koorhekken.

dit te beletten. Daardoor zijn 3 hekken ingevoerd en geplaatst. Maar aangezien er nog twee moeten aankomen en dat hij vreest dat de gezegde slotenmakers zullen trachten dit te beletten, richt hij zich tot Uwe Majesteit." Sint-Pietersabdij, Nr. 165 S. Staatsarchief te Gent.

Na een briefwisseling kreeg de abt gelijk. De 5e juli 1748 kreeg hij de toelating deze hekken in te voeren; het werd de Gentse slotenmakers verboden dit te beletten, en de 31e juli 1748 kwamen zij in Gent aan.

Volgens de afspraak gemaakt met Sr. Maniet betaalde men voor de eerste vier 9000 Franse ponden en 500 voor een schenking. Voor het vijfde 3500 pond en 500 pond, eveneens voor een schenking.

Dit maakt in totaal 13500 Franse ponden; wat ongeveer overeenstemt met 15.000 franken in onze munt. Een voorschot van 9801 Franse ponden werd hem betaald bij de levering, er bleef dus een saldo van 3699 pond.

(1) Cfr. de afsluiting gereproduceerd in J.J. Van Ysendyck, *Documents classés de l'art dans les Pays-Bas*, 3e reeks, *Clôtures*, pl. 7.

DE GEBROEDERS VAN COPPENHOLE

Op 16 juni a.s. zal het precies 500 jaar geleden zijn dat de gebroeders Van Coppenhole op het schavot stierven.

Wij gebruiken onze vertrouwde methode om daar iets meer over te weten te komen door te rade te gaan bij Pierre Kluykens en herpubliceren hier een artikel dat hij 17 jaar geleden schreef.

Met de gebruikelijke vriendelijke toestemming van de familie Kluykens.

Tweelingen hebben en zullen altijd bestaan, maar tweelingen, die in de geschiedenis van hun land, streek of stad een vooraanstaande politieke, militaire of sociale rol of allen samen hebben gespeeld, zijn, menen wij, nog zeldzamer dan in leven gebleven vijflingen!

In Gent waar alles, van het allerbeste tot het allerslechtste mogelijk was en gebleven is, heeft men tweelingen gekend, de gebroeders Frans en Jan van Coppenhole, gesproten, zoals men pleegt te zeggen uit een oud en eerlijk geslacht, broeders die het op het einde van de XVe eeuw toen alles troebel en bloedig was in Vlaanderen, zeer ver, wellicht wat te ver hebben geschopt; zij hadden wellicht lang, stil en gelukkig kunnen leven, doch het stond ergens geschreven in de hemel of in de sterren dat een rustig poortersleven en -bestaan hen niet was weggelegd.

Wie ten andere in deze XVe eeuw, die men later de eeuw van Boergondië zou noemen, uit passiviteit, anonimiteit en vervlakking wou treden, aanvaardde meteen het principe, indien niet de zekerheid van de gewelddadige dood. Het waren allen Machiavelli's voor de letter, mensen die een doel voor ogen hadden en zich weinig bekommerden om de ernst, de eerlijkheid van de middelen en van de wegen om dat doel te bereiken.

De Gentenaren bv. hadden zich ten tijde van het beleid, bewind en diktatuur van de hertog Karel de Stoute zo braaf als kleutertjes bij het bezoek van zuster direktrice aan de klas moeten gedragen. Toen zij vernamen dat de Zwitsers de hertog bij Nancy hadden verslagen, dat de wolven zijn lijk op het slagveld hadden verscheurd en dat zijn twintigjarige dochter, de beeldmooie doch door allen in de steek gelaten Maria van Boergondië geen ander argument meer kon uitspelen dan haar jeugd, haar vertrouwen in de Vlaamse steden en haar hoop in een betere toekomst, nam de Arteveldestede die het hoofd meer dan koel hield, de gelegenheid te baat om jaren wrok, ingetoomde woede en haat, vrije teugel te laten, het Calfel te vernietigen, de vernederende bepalingen van de zgn. Vrede van Gavere ongedaan te maken, Maria de kelk des lijdens te laten drinken en de kopstukken van het bewind van Karel de Stoute naar het schavot te sturen of de zwaarste boeten op te leggen.

Heel fair was het allemaal niet, doch er waren begrippen die toen niet eens bestonden.

In die bewogen dagen heeft Jan van Coppenhole, als "prokureur" een zo beslissende als onverbiddelijke rol gespeeld; hij spaarde niemand en gold dan ook als een mens die honderd ten honderd eerlijk was. Hij die uit een aanzienlijk en machtig geslacht sproot, stelde nu plots de belangen en de politiek van zijn geboortestad boven elke andere beschouwing. Zijn optreden in de troebele dagen heeft zijn prestige versterkt en in de volgende jaren zullen wij hem steeds aan de zijde aantreffen van Jan van Dadizele. Jan, zoals wij het in een vorige bijdrage zagen, was een eerlijk mens, een kapitein, iemand die tot het uiterste heeft willen gaan, die zijn persoonlijke belangen op het achterplan kon duwen; Jan van Coppenhole integendeel was een condottiere, een vechtersbaas, die onvermijdelijk van bloed, intrigues, samenzweringen, moord en komplot moest leven en die niettemin zijn geboortestad dolgraaf lief had, zowat als een huurling in dienst van Tsjombé het toenmalige Kongo in zijn hart heeft moeten dragen! Jan van Coppenhole is een unicum in de geschiedenis van Gent, de man van al hetgeen leeft, beweegt, intrigeert. Wanneer Maximiliaan van Oostenrijk zo vermetel is de Gentse stede nieuwe subsidies af te dwingen, treffen wij van Coppenhole aan het hoofd van de contestatie en van het verzet aan : hij is secretaris van de Gentse schepenbank, derhalve de all-roundman, degene die alles afweet en die veel kan verrichten. In zijn reactie is hij minder genuanceerd, zelfs veel brutaler dan zijn vriend en beschermer Jan van Dadizele, die zijn heer en meester wil blijven dienen omdat hij een kapi-

tein met eergevoel is. Dadizele zal het met de dood bekopen, van Coppenhole aast na de moord op Dadizele op weerwraak : de dood van Maria van Boergondië is onze Machiavelli een kolfje naar de hand, want wettelijk gezien vervallen alle rechten van Maximiliaan. Achter de schermen is van Coppenhole op dat cruciaal ogenblik de almachtige figuur, de volksmenner die zonder skrupules zijn politiek zal doorvoeren en zal heulen met de Franse koning. Victor Hugo die het misschien wat romanceert, zal schrijven in zijn vermaarde roman "Notre Dame de Paris" : "il machinait familièrement avec Louis XI et mettait souvent la main aux secrètes besognes du roi".

Artevelde met Edward III, van Coppenhole met Lodewijk XI; het bracht beiden geen geluk mee!

Jan van Coppenhole, onverzoebaar en onverzetbaar! Wij hadden hem wellicht in deze reeks Gentse kapiteins en krijgslieden, de laatste "grote" kunnen noemen, omdat hij een tijdperk afsluit, een periode van onvoorwaardelijke trouw aan gemeente, een periode die onverbiddelijk hard was, geen nuances kende, onmeedogend was voor wie de nederlaag leed.

Vanaf het begin van de XVIe eeuw zou een kentering intreden : het centraal gezag had de macht van de steden definitief geknakt, verpletterd; beroepsleiders, huurlingen in dienst van de vorst vervingen de geestdriftige gemeentelijke militie, soldaten vochten voortaan voor soldij en plundering en zij geloofden niet meer in de zaak of in de persoon die zij dienden.

Jan van Coppenhole is al een overgangsfiguur; hij blijft weliswaar trouw tot de dood aan een bepaalde imago van het stadsbeleid, van de volksmacht maar hij begint te schipperen, hij is niet kieskeurig voor zijn bondgenoten, hij zal heulen met Vlaanderens grootste vijand Lodewijk XI en met diens opvolger Karel VIII van Frankrijk.

Een Jacob van Artevelde had zulks niet gedaan; zijn bondgenootschap met Edward III stelde partijen op gelijke voet, was logisch en correct, er was vanwege de Wijze man noch toegeving noch knieval. Van Coppenhole is fanatieker en toch is deze vechtersbaas, deze XVe-eeuwse James Bond die alles durft en waagt, het woord "vrees" van zijn woordenlijst heeft geschrapt, door menig aspekt althans in de eerste fase van zijn politieke en militaire lopbaan, een aantrekkelijke figuur, iemand die met wat meer zelfbeheersing en doorzicht de idee democratie in zijn tijd vooruit had kunnen helpen. Zijn blinde haat tegen Maximiliaan heeft hem tot onrechtvaardigheid, uitspattingen en wreedheid gedreven. Hij intrigeert, vecht, wordt gevangen genomen, ziet zijn naaste medewerkers Onredene en Rijn onthoofd worden, herneemt de strijd, ontsnapt herhaaldelijk als bij wonder aan de dood, wordt vogelvrij verklaard en vlucht ijlings naar Parijs waar Karel VIII, die hoopt hem later nog als nuttig pion in zijn Europese politiek te kunnen gebruiken of misbruiken, hem met open armen ontvangt, hem de titel van hotelmeester verleent en een aardig jaarlijks pensioen toekent.

Het gevolg van deze vlucht was dat Maximiliaan zijn gezag in Vlaanderen kon herstellen en dat ook zijn prestige loodrecht steeg toen hij van aartshertog tot roomse keizer promoveerde.

Maximiliaan had op dat ogenblik alle troeven in handen, hij verspeelde ze lamlendig. Met een wijs beleid, minder belastingen, meer diplomatie had hij een uitgeput land vrede kunnen brengen : "Paeys, paeys" riepen de mensen na de vlucht van van Coppenhole, doch Maximiliaan opteerde voor vervolging, terreur, jacht op zijn politieke tegenstrevers : het was koren op de molen van het verzet.

Een opstand in Gent wordt bloedig onderdrukt; nauwelijks heeft Maximiliaan de stad verlaten of de roekeloze van Coppenhole die een nieuwe kans ziet, doet zijn intrede in de stad samen met van Rassegem. Het wordt een triomfantelijk onthaal en in de roes van de overwinning worden de rechten en de vrijheden van de stad opnieuw plechtig afgekondigd terwijl de sympatisanten van Maximiliaan de zgh. Monetanen uit de stad worden verdreven of aangehouden.

Het zou een strijd op leven en dood worden, waarbij de Gentse stede onvermijdelijk het onderspit zou delven, zoals zij het ook deed te Gavere in de ongelijke strijd tegen Filips de Goede en zoals zij het de volgende eeuw nogmaals zou doen bij de opstand tegen Keizer Karel.

Van Coppenhole intrigeerde en manoeuvreerde handig : zijn opzet was herrie schoppen, volksoptstanden te doen losbreken in de Vlaamse steden die Maximiliaan trouw waren gebleven, voornamelijk in Brugge en Ieper. Hij zal gedeeltelijk in zijn opzet slagen, mede dankzij de militaire steun van de Franse koning en de fouten van Maximiliaan die het na enkele maanden overal had verkorven. Brugge vervoegt het revolutionaire kamp van Jan van Coppenhole, neemt Maximiliaan gevangen en sluit hem, kostbare gijzelaar, in het Cranenburg op.

Van Coppenhole is nu heer en meester : Gent heeft opnieuw de hegemonie over het Vlaamse land, doch het is een broze hegemonie : zij staat of valt met de beslissingen van Karel VIII. Coppenhole die vruchteloos de uitlevering van Maximiliaan van de Bruggelingen heeft geëist, laat zeven Monetanen onthoofden zonder dat zij zelfs maar de kans of de schijn van een proces hebben gekregen. Zijn hoogmoed is grenzeloos geworden : hij laat munt slaan, stukken van zes "grooten" die men "coppentole" zal noemen, doch zijn hoogmoed zal hem ten val brengen.

Op het ogenblik dat Maximiliaan in Brugge wordt gegijzeld en dat Coppenhole de kopstukken van de zgh. Monetanen uit Gent verjaagt, is de Arteveldestad als het ware een Republiek in de Staat, zoals zij het een eeuw later nogmaals zal zijn ten tijde van de calvinistische dictator Hembyse. Er is ten andere een parallel te maken tussen Coppenhole en Hembyse. Beiden kwamen op tegen de misbruiken van het centraal gezag, beiden hadden een zeer uitgebreide,

haast absolute macht, beiden hadden de democratie kunnen dienen maar zij deden het niet : hun hoogmoed was te groot, hun persoonlijke ambitie te geweldig, hun haatgevoelens, hun wrok leidden tot een ramp voor hen en voor hun stad.

Zoals Maximiliaan zijn beste troeven erbarmelijk had verspeeld, zo greep ook Coppenhole naast de kans die hem geboden werd toen hij de grote figuur was bij de samenkomst van de afgevaardigde van de Staten in maart 1488 in het Sint-Jorishof te Gent. Daar lag immers de kans voor een eerste worp naar het parlementarisme voor het grijpen, daar werd op 12 mei de Akte van de Unie bezegeld die onmetelijke horizons had kunnen openen en Vlaanderen naar nieuwe, moderne politieke wegen had kunnen leiden. Victor Fris heeft het zeer juist geschreven : "De akte van 12 mei 1488 is eene der belangrijkste politieke oorkonden van het einde der Middeleeuwen. Door de bepaling van eene regelmatige en bestendige bijeenkomst der afgevaardigden der Staten in eene der vier verdragsluitende gewesten, voerde die Aktie van Unie een aanvankelijk Parlementarisme in de Nederlanden in". Het was als het ware een herhaling van hetgeen, maar dan veel te vroeg en te voorbarig, gepoogd werd ten tijde van Jacob van Artevelde.

Jan van Coppenhole had de grote man van deze bocht in onze geschiedenis kunnen zijn doch terwijl men een toekomst aan 't smeden was, verkoos van Coppenhole te vechten en te bekvechten omdat hij nu eenmaal niet anders kon leven of zelfs ademen : hij zat overal en altijd Maximiliaan op de hielen, smeedde opnieuw samenzweringen met de hulp van Karel VIII die de Akte van de Unie had verzegeld.

Enkele dagen later werd Maximiliaan, tegen een politiek losgeld, d.w. allerhande beloften, in vrijheid gesteld. Hij beloofde het allemaal te zullen eerbiedigen en naleven doch nauwelijks was hij een boogschuit van zijn cel verwijderd of hij sloeg al zijn (afgedwongen) beloften in de lucht, riep zijn vader en 20.000 Duitse soldeniers ter hulp en begon koppig en meticuleus zijn wraakplannen uit te werken. Zijn eerste maatregel : Gent belegeren en innemen. Het eerste lukte, het tweede werd een geweldige flop. Gent verweerde zich dapper, bouwde het Rabot, wierp dijken op, zette de omliggende dorpen onder water, waagde zelfs enkele geslaagde uitvallen, want Coppenhole kon onmogelijk aan sur place doen, en na 40 dagen beleg mochten Frederik III, Maximiliaan en hun sterk gedrilde troepen het beleg opgeven en zich lamlendig terugtrekken.

Jan van Coppenhole had voor de zoveelste maal bewezen een fantastische opportunist en waaghals te zijn. Vandaag zou hij para's of kommando's met sukses kunnen aanvoeren, op het einde van de XVe eeuw was hij een terreur voor zijn vijanden.

Maximiliaan had het eindelijk door : hij had een degelijke legeraanvoerder nodig : hij vond hem in de persoon van Albrecht van Saksen.

Die dag heeft Jan van Coppenhole waarschijnlijk beseft dat het op korte of

lange termijn met hem amen en uit was, want de nieuwe bevelhebber was de man die guerilla's, oproeren, complotten en andere loense manoeuvres in de kiem kon smoren.

Voor Coppenhole bracht de ene ramp de andere mede : hetgeen hij sedert jaren vreesde, nl. een ommekeer in de politiek van de Franse koning, werd werkelijkheid. Als een doodgewone Kissinger of Ford, gooide Karel VIII zijn Europese politiek in de voddenmand, sloot eerst een wapenbestand in Frankfurt, daarna de Vrede van Tours met de Franse koning die zonder er een traan om weg te pinken, zijn Gentse bondgenoten in de steek liet. Coppenhole is de waanzin nabij : zelfs zijn naaste medewerker Rassegem die hij er van verdenkt naar Maximiliaan te willen overlopen, laat hij onthoofden, maar inmiddels heeft Brugge reeds zijn poorten geopend voor de keizer.

De hoop herleeft wanneer Karel VIII en Maximiliaan om een huwelijkszaak opnieuw ruzie maken doch de Franse steun is ditmaal onvoldoende voor van Coppenhole. Na enkele kortstondige suksessen wordt de strop nader toegehaald. Een waar terreurregime heerst te Gent : de opperdeken Lieven Gooris wordt vermoord, de schepen Willem Pype wordt onthoofd, de deken van de wevers wordt voor het stadhuis door Frans van Coppenhole afgemaakt als een beest, Jan Denijs een moedige Gentse krijger wordt onthoofd.

Jan en Frans van Coppenhole doen wanhopige pogingen om hun hoofd en partij te redden doch Gent is de strijd beu. Bij het plannen van een laatste hinderlaag tegen Arnold De Clerck, kan deze het roer omgooien : de gebroeders van Coppenhole worden aangehouden, afschuwelijk gefolterd en op 16 juni 1492 sterven de tweelingbroeders samen op het schavot.

Enkele dagen later gaf Gent zich over aan Maximiliaan.

Pierre KLUYSKENS

GEZELSCHAPSLEVEN TE GENT IN DE 19e BEGIN 20e EEUW (Vervolg)

d) FANFARE- EN HARMONIEGEZELSCHAPPEN

Tijdens de 19de eeuw waren de fanfare- en harmoniegezelschappen alhier legio. Naast de vele tientallen waarvan we de naam en de stichtingsdatum (soms enkel bij benadering) terugvonden, moeten er nog heel wat muziekmaatschappijen anoniem gebleven zijn omwille van hun kort bestaan.

Deze gezelschappen telden ook minder begoeden onder hun actieve leden. De aankoop van partituren en instrumenten gebeurde vaak langs plaatselijke politici of neringdoenden om, die daardoor hun populariteit hoopten te verhogen.

Fanfare- en harmoniegezelschappen hadden in feite enkel een repetitiezaal nodig die ze vonden, hetzij in klas- of partijlokalen, hetzij in cafés. De uitvoeringen gebeurden immers meestal buiten op straat, op een plein of in een park. Gent beschikte daartoe over verscheidene muziekkiosken, op de Kouter, op de Vrijdagmarkt, in het Casino- en Citadelpark, op het Graaf van Vlaanderenplein en in de Dierentuin.

Wel heerste er een soort hiërarchie tussen de fanfare en de harmonie. Bij de fanfare bespeelde men uitsluitend koperen instrumenten en slagwerk. Het was uiteraard een vrij luidruchtig gezelschap dat in algemene regel enkel leuke deuntjes ten gehore gaf en bijzonder gegeerd was tijdens volkse huldgingen, vereremerkingen, kermissen en dies meer.

De harmonie daarentegen was een heus orkest van blaasinstrumenten in hout en koper plus slagwerk. De meeste leden kenden behoorlijk wat muziek en men greep dikwijls naar vrij moeilijke, klassieke partituren.

Een bekende muziek- en toonkunstmaatschappij was de "*Sinte-Cecilia*" (La Société de Sainte-Cécile), een begoede burgervereniging, gesticht in 1810. In 1829 telde ze meer dan duizend tweehonderd betalende leden en een twintigtal "Meesters" of afgestudeerden aan het conservatorium. Ze hield haar vergaderingen in de grote zaal van het Sint-Jorishof. Later gebeurde dat in het "Casino" aan de Coupure en verder in "Het Spiegelhof" aan de Nieuwe Wandeling.

Tijdens de interstedelijke wedstrijden behaalde de "*Sinte-Cecilia*" heel wat eerste prijzen, onder meer half juli 1827 te Brussel.

Deze maatschappij werd in 1841 ontbonden en vervangen door de "*Filharmonische Vereniging*" (Société Philharmonique).

Omstreeks 1820 werd de vereniging "*Les grands Concerts*" gesticht, een maatschappij waar enkel de rijke burgerij toegang had.

Vier jaar later werd de "*Apollo*" opgericht, genoemd naar de Griekse god van licht en muziek.

Op initiatief van de "Koninklijke Maatschappij voor Landbouw en Plant-

kunde" ontstond in 1838 de "*Société des Concerts du Casino*" een voornaam gezelschap, genoemd naar het luxueuze gebouw aan de Coupure waar om de vijf jaar de Gentse Floraliën doorgingen maar dat ook bekend stond als trefpunt van mondaine personen die er jaar in jaar uit bijeenkwamen.

Zoals we reeds vermeldde, verving de "*Filharmonische Vereniging*" sinds 1841 de "Sinte-Cecilia". Deze maatschappij telde meteen zeventig uitvoerders en tweehonderd ereleden, zeg maar geldschietters. De repetities gebeurden in het "Café du Nord" op de Vrijdagmarkt. In datzelfde lokaal oefende elke zaterdag de fanfare "*Le Cercle musical*" die in 't begin der jaren 1840 werd gesticht.

Ontstaan uit een zangvereniging, kwam op 1 oktober 1844 de fanfare "*De Neerschelde*" tot stand. Deze nog steeds bestaande muziekvereniging had in 1910 haar lokaal in "De Snoek" in de Ongerijstraat 22 (nu Em. Hielstraat) te Gentbrugge.

"*L'Avenir musical*" werd in 1845 opgericht. De oefenbeurten gingen door in de "Skating Ring" in de Bagattenstraat.

Een harmonie die het althans bij haar benaming zeer ernstig opnam, was de maatschappij "*Mozart*". Gesticht in 1846, repeteerde men in het lokaal "De Kat" op de Sleepstraat 51. Tijdens concerten die ze o.m. op de Kouter bracht, deed ze af en toe omhalingen met een liefdadig doel.

De "*Fanfarses des Amateurs*" ontstond ook in '46. Bijzonder bevriend met de kruisboogschutterij "Nemrod", stapten de "Amateurs" met voornoemde schutters op tijdens de carnavaldagen. Vanaf '47 hield deze fanfare trouwens haar repetities in het "Nemrod"-lokaal, toen in het Berouw.

De fanfare "*Genootschap der jonge Werklieden van Sint-Jan Baptist*" werd in 1857 gesticht. Omstreeks 1880 waren er 25 uitvoerders onder de leiding van A. Nevejans.

In het wezengesticht voor jongens werd in december 1858 de "*Fanfare van de Kuldere*" opgericht. Deze muziekgroep kon op de sympathie van de Gentse bevolking rekenen; deze fanfare gaf trouwens vanaf 1870 tot 1963 geregeld concerten op de stedelijke kiosken en voornamelijk op deze van de Korenmarkt. De repetities gebeurden in het wezentehuis zelf op de Godshuizenlaan (later Martelaarslaan genoemd).

Circa 1860 kwam de fanfare "*Het Dierickx Genootschap*" tot stand evenals de "*Fanfare Grétry*", "*De blikken Muzikanten*" en de "*Artiesten Muzikanten*". De "Fanfare Grétry" repeteerde eerst op de Kortrijksestraat 195 en later in "De Wapens van Zeeland" op de Korenmarkt 40. Na enkele tijd formeerde ze tevens een eigen koor.

"De blikken Muzikanten" was ook een fanfare. Haar lokaal was "Het Leeuwken" in de Sint-Pietersvrouwstraat (nu Sint-Kwintensberg). In 1868 ontving ze haar vaandel.

"De Artiesten Muzikanten" was een harmonie die waarschijnlijk samenwerkte met de "Société Littéraire". Ze was aanwezig op de begrafenis van Hippoliet

van Peene op 21 februari 1864. In 1910 had ze een repetitielokaal in de Paddenhoek 7.

De "*Katholieke Kring*" werd gesticht in 1862. Deze harmonie telde in 1874 een dertigtal muzikanten en een koor dat uit tachtig zangers bestond. Haar lokaal lag in het "Hôtel de Nockere" op de Poel.

In 1864 werd op de Muide de liberale fanfare "*De Noordstar*" opgericht. Ze nam als kenspreuk "Vlijt en Vooruitgang". Aanvankelijk was haar lokaal het café "De Ringspoorweg", doch in 1884 vergaderde ze in een herberg op het Groot Meerhem 217.

Eveneens in 1864 kwam, op de Groendreef 133, het "*Sint-Jozefsgenootschap*" tot stand. Later was hun lokaal te vinden in de Wellinckstraat 24. Dat gezelschap telde een 45-tal uitvoerders.

Omstreeks 1865 werden "*Kunstliefde en Broedermin*", "*De Gentse Harmonie*" en de "*Fanfare van Sint-Jozef*" opgericht.

De "*Kunstliefde en Broedermin*" was een liberaal fanfaregezelschap, ontstaan in de zaal "Renaissance" in de Van Caeneghemstraat. Daar werd ook aanvankelijk gerepeteerd. Haar devies was : "Tijd aan kunst besteden is tot beschaving treden". Tijdens de zeventiger-tachtiger jaren vergaderden de leden in het "Ijzeren Kruis" op de Sleepstraat 13. Ze waren toen met een veertigtal, ook als koor actief.

"De Gentse Harmonie" stond, in de "Gentse Wegwijzer" van 1870 (waarin we ze voor de eerste maal vernoemd vonden) bekend op het adres van de "Zaal Flora" in de Holstraat.

De "*Fanfare van Sint-Jozef*" werd opgericht in de patronage op het Maria-Theresiaplein, bij de kerk.

De liberale fanfare "*De Vrijheid*" (La Liberté) begon haar activiteiten op 1 juli 1867. "De oude Kroon" op de Zuidkaai 10 was haar oefenlokaal. Deze fanfare stapte mee op tijdens de Pacificatiefeesten van 1876. Tussen 1887 en 1895 organiseerde deze maatschappij, samen met de bloemenkwekers van de Brugsepoort, jaarlijks een planten- en bloemenmarkt op het kerkplein vóór Sint-Jan Baptist. De opbrengst werd gestort ten voordele van de Gentse filantropische werken. Omstreeks 1910 bevond haar lokaal zich in de Ekergermestraat.

Het fanfaregezelschap "*Sinte-Cecilia*" werd in 1868 opgericht. Aanvankelijk was zijn lokaal het "Café du Nord" op de Vrijdagmarkt. In 1874 trof men deze groep aan in een herberg op de Noordkaai 59 en in 1887 in de Ossenstraat 1. De "*Sinte-Cecilia*" beschikte gemiddeld over een vijftigtal medewerkers. Ook de "*Fanfare der Gentse Vlasfabriek La Lys*" en deze van "*De Onbekenden*" werden in 1868 gesticht.

De "*Fanfare der Gentse Vlasfabriek*" stond natuurlijk beter bekend als de "*Fanfare de la Linière Gantoise*". In 1871 vergezelde deze laatste de koormaatschappij "De Choers" om geld in te zamelen voor de in Parijs verblijvende, noodlijdende Belgen!

"*De Onbekenden*" (*Les Inconnus*) was een liberaal koor- en fanfaregezelschap. Zijn zetel was gelegen in de Flobertusstraat 8. In 1874 telde hij 26 werkende leden en twee jaar nadien stapten de leden mee op in de Pacificatiestoet. In 1869 werden de harmonieën "*De Vereniging*" en "*De Verenigde Vrienden*" (*Les Amis réunis*) opgericht. Het lokaal van laatstgenoemde harmonie- en koormaatschappij blijkt te hebben gestaan in de Weldadigheidsstraat 16 en op de Oude Veemarkt 6. De "*Amis réunis*" zoals ze ook werden betiteld, konden op veertig uitvoerders rekenen.

Vanaf 1870 kwamen nog talrijke nieuwe muziekverenigingen de reeds bestaande aanvullen. Omstreeks die datum stichtte men de "*Cercle catholique Sainte-Anne*" (Katholieke Kring van Sint-Anna). Haar lokaal bevond zich in de Sint-Lievensstraat 152.

Ook de "*Fanfaremaatschappij*" werd ca. 1870 opgericht. Was haar lokaal eerst in de Sint-Lievensstraat 268 gelegen, later kwamen de leden bijeen op de Zwijnaardsesteenweg 221. In 1874 bestond de groep uit 36 muzikanten onder de leiding van E. Noppe.

De fanfare "*De Kunstvrienden*" kwam tot stand in 1871. Ze had als zetel een herberg op de Kortrijksestraat 201. In 1883 telde ze 22 uitvoerders. De muzikale leiding berustte bij Fr. De Roover.

Eveneens omtrent 1871 kwamen "*De Vaderlandsliefde*", "*De Vooruitgang*", "*Hoop in de Toekomst*", "*La Symphonie Gantoise*" en "*De Eendracht*" in de kijker. "*De Vaderlandsliefde*" oefende eerst in de herberg "De drie Uilkens" op de Zwijnaardsesteenweg 208. Later gebeurde dit in het café "De Kroon" in de Normaalschoolstraat 26. In 1887 behoorden een 35-tal muzikanten tot deze fanfare.

"*De Vooruitgang*" (*Le Progrès*) was een Ledebergse fanfare. Haar lokaal bevond zich op de Vooruitgangplaats bij de kerk.

Op 22 december 1871 stichtten enkele vrienden het harmoniegezelschap "*Hoop in de Toekomst*". Hun kenspreuk was "Muziek is ons Vermaak" en hun lokaal bevond zich in het café "Au Pavillon des Pays-Bas" op de Antwerpsesteenweg 25. Ze verhuisden evenwel naar een herberg in de Land van Waasstraat 70 en omstreeks 1885 naar de Dendermondsesteenweg 34. Deze harmonie telde gemiddeld een 40-tal uitvoerders.

De formatie "*La Symphonie Gantoise*" was ontstaan in de Brugsepoortwijk. Haar repetities gebeurden in een herberg in de Phoenixstraat 38.

De fanfare "*De Eendracht*", ook in 1871 gesticht, vergaderde aanvankelijk in de Onderstraat 6 en later in de Oliestraat 4, in het café "Richmond". Deze fanfare kon rekenen op een vijftigertig uitvoerders.

Ca. 1873 werd de fanfare van "*Nut en Vermaak*", een Laurentkring, opgericht. Ze repeteerde onder meer in een herberg, gelegen in de Sint-Pietersnieuwstraat. De harmonie "*Sinte-Cecilia*" die haar zetel had in de Slachthuisstraat 60 werd gesticht in 1874. Een dertigtal muzikanten stonden omstreeks 1880 onder de leiding van J. Verberckmoes.

De fanfare "*De vier Gekroonden*" begon ook omstreeks 1874 op te treden. Zeker is, dat ze in de Pacificatiestoet van 1876 present was.

"*Struikjes worden Bomen*", een andere fanfare, werd opgericht in 1878. Vergaderde ze aanvankelijk in de Hoogstraat 87, later gebeurde dit op de Galgenberg 27. In 1883 bestond deze groep uit 35 uitvoerders. De dirigent was A. De Vogelaere. Opggericht een jaar voordien was de harmonie "*Kunst veredelt*" gevestigd in de Ieperstraat 29. Dit gezelschap repeteerde in 1887 in de Belgradostraat 76 en in 1895 in de Oude Scheldestraat 2. Het aanvankelijk lokaal was het café "De Ooievaar". Deze harmonie bestond uit een dertigtal uitvoerders. Hun devies was "Lauweren plukken".

"*De gewezen Kulders*" richtten in 1883 hun eigen fanfare op. Hun lokaal lag eerst in het "Café Rome" op de Kleine Vismarkt, later in "Café du Nord" op de Vrijdagmarkt. Deze maatschappij hield aan het eind van de 19de eeuw op te bestaan.

Verspreid over het Gentse grondgebied waren nog tientallen fanfares en harmonies actief. Tussen 1880-'85 was dat onder meer het geval met de fanfare "*Amicitia*" op de Heilig-Kerstwijk. Onder de leuze "Tot aller Welzijn" werd in het café "De nieuwe Wan" in de Sint-Salvatorstraat gerepeteerd. Vanaf ca. 1900 was hun lokaal "De witte Bol" in dezelfde straat.

Andere fanfares waren "*De Trompettersgalm*" op de Leiekaai 43 en de "*Trompetters*" in de Kluisstraat. Voornoemd instrument moet toen bepaald "in" geweest zijn want minstens drie andere fanfares gebruikten ook deze benaming, namelijk "*De ware Trompetters*" bij het Sluizeken, "*De jonge Trompetters*" van Sint-Amandsberg in de Nieuwe Begijnhofstraat 36 en "*Het Trompetgeluid*" van de Meulesteedseseesteeuweg.

Vóór 1884 werd de liberale harmonie "*Kunst en Vermaak*" opgericht. Ze trad reeds in dat jaar op tijdens een feest van de Liberale Jonge Wacht te Gent. Haar lokaal bevond zich aanvankelijk op de Drongenseesteeuweg maar later in het café "De Hert" in de Phoenixstraat 19.

In de Nijverheidsstraat 13 te Sint-Amandsberg werd de fanfare "*De Vrede*" gesticht en te Ledeberg kende men toen de nieuwe fanfare "*De muzikale Kunstvrienden*" die hun lokaal hadden in het café "Huis van Commerce" op de Brusselseesteeuweg.

Vanaf omstreeks 1885 werd door "*De normale Kunstvrienden*" in de Normaalschoolstraat gerepeteerd. Tevens werd toen een "*Bond der Fanfare- en Harmoniemaatschappijen van Gent en omliggende Gemeenten*" opgericht. De belangen werden besproken in het "Hôtel d'Allemagne" op de Korenmarkt. In maart 1881 werd in het café "De Papegaai" op de Vrijdagmarkt 8 de socialistische muziekgroepering "*De Arteveldezonen*" gesticht. Dat gezelschap bestond uitsluitend uit een veertigtal klaroenblazers onder de leiding van P. Quickenborne. Daaruit ontstond later de "*Harmonie Vooruit*" die de belangrijkste partifestiviteiten, huldgingen en concerten verzorgde. In 1887 bestond deze harmonie uit 48 muzikanten en 18 klaroenblazers. In 1889

kwam daar een afdeling trommelaars bij. Het lokaal was eerst op de Garenplaats 9 gevestigd, later in de feestzaal "De Choeurs" in de Bagattenstraat. Na de Eerste Wereldoorlog gingen de repetities door in het Feestpaleis Vooruit in de Sint-Pietersnieuwstraat.

Op initiatief van herbergier Pagnon uit "De Vriendschap" in de Muinkbrugstraat, werd op 10 februari 1890 de socialistische fanfare "*De Volksvrienden*" opgericht. Het lokaal bevond zich op de Oude Voetweg. De leden zorgden zelf voor hun instrumenten maar ze kregen financiële steun van de coöperatieve, de vakbond en de Bond Moyson. Ook vooruitstrevende liberalen zoals Cambier en Bruggeman traden op als sponsors.

Omstreeks dezelfde tijd werd de katholieke harmonie "*Het Volk*" gesticht, in 1901 voor het eerst vermeld in de "Gentse Wegwijzer". Ze repeteerden in hun lokaal op de Oudburg 34.

In 1886 kwam de "*Muzikale Verbroedering*" tot stand. De eerste vergaderingen grepen plaats in de "Rode Hoed" in Klein Turkije doch later kwamen de leden bijeen in "De Leew van Vlaanderen" in de Sint-Margrietstraat.

In de liberale kring van de wijken Rabot en Brugsepoort werd in 1894 de "*Harmonie Theofiel Vercauter*" opgericht.

Te Ledeberg, in de Kerkstraat 114 ontstond de "*Peter Benoit Kring*" en de "*Cercle des Vingt*" vergaderde onder meer in de Schouwburgstraat 4 en op de Binnenweg 56. Dat waren twee van de talrijke muziekverenigingen die nog tijdens het laatste decennium in het Gentse bekend raakten.

Ook de volgende zes behoorden tot deze reeks. De "*Postfanfare*", later -harmonie, werd in 1895 gesticht in het "Café du Nouveau Théâtre" in de Walpoortbrugstraat.

De fanfare "*Sinte-Coleta*" werd opgericht binnen de Werkmanskring op de Ottergemsesteenweg 134. "*Werken en Leren*" was een harmonie van de Muide welke haar samenkomsten in de Meulestedestraat 52 belegde en de harmonie "*De Sint-Antoniusvrienden*" kwamen in dezelfde straat tot stand.

Aan de andere kant van de stad werd de muziekmaatschappij "*Oefening baart Kunst*" opgericht. Haar lokaal bevond zich op de Kortrijksesteenweg 138, terwijl de "*Liberale Harmonie*" van Gentbrugge waarschijnlijk omstreeks 1895 ontstond doch eerst in 1907 in de "Gentse Wegwijzer" werd vernoemd. Haar lokaal stond in de Kapellestraat 20. De eerste voorzitter was E. Bonne. In de luciferfabriek "Société d'Allumettes Causemille-Roche de Marseille" op Rooigem, kwam in 1901 een eigenaardige fanfare tot stand. Bij de huldiging van de Franse directeur die tot ridder in de Leopoldsorde was benoemd, stichtten de arbeiders die het fabrieksmerk in de houten kisten beitelde, de muziekgroep "*De verenigde Kappers*". Deze groep, die in de fabriek zelf repeteerde, bleef tot het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog bestaan. (8)

---

(8) Andelhof, E., De papieren standaard van de Verenigde Kappers (1901). *Oostvlaamse Zanten*, 1928, p. 88-92.

Eveneens in 1901 kwam de "*Gentse Politieharmonie*" tot stand. Deze treedt heden nog steeds op.

De "*Liberale Fanfare van Sint-Amandsberg*" ontstond in 1903. De leider was Lieven de Schuyter. Een vijftigtal leden oefenden regelmatig in haar lokaal, het café "Concorde" in de Schoolstraat 26 aldaar.

De "*Socialistische Accordeonisten*" werd in april 1911 gesticht. Het lokaal lag in de "Choeurs" in de Bagattenstraat en na de Eerste Wereldoorlog in het nieuw gebouwde Feestpaleis in de Sint-Pietersnieuwstraat.

In 1914 tenslotte werd, onder de leiding van P. Verpoest, de koorleider van de "Nellieskring", een socialistisch symfonisch gezelschap opgericht. Aanvankelijk kreeg dit de naam "*Symfonie Beethoven*" doch later werd dit de "*Symfonie Vooruit*". De repetities grepen plaats in het socialistische Feestpaleis.

Lode HOSTE
(t vervolgt)

Addendum

Naar aanleiding van mijn artikel "Gezelschapsleven te Gent..." ontving ik van de Heer Prof. Dr. Jan Hublé een vriendelijk schrijven waarin hij een aanvulling verstrekt bij mijn rubriek II "Wetenschappelijke en Algemeen-Culturele Verenigingen".

- In 1887 werd het "*Koninklijk Natuurwetenschappelijk Genootschap Dodonaea*" (genoemd naar de Vlaamse botanicus Rembert Dodoens) gesticht door de bekende geleerde en voorman in de culturele verheffing van Vlaanderen : Julius Mac Leod. Dat genootschap dat weldra enkele honderden leden telde, heette eerst "Kruidkundig Genootschap Dodonaea". In 1987 werd het eeuwfeest gevierd. De toenmalige voorzitter J. Maton sprak de feestrede "Grepn uit de geschiedenis van Dodonaea" waarin hij het o.m. over voornoemde inlichtingen had.

- Daarenboven signaleert Mevrouw Hublé-Vankenhove dat er in 1891 een "*Koninklijke Gentse Postzegel- en Studiekring*" werd opgericht. Ze stelt zich de vraag of dit dan misschien een concurrent is geweest van de "Société Gantoise de Philatélie ou de Timbrologie"?

Soortgelijke aanvullingen heb ik trouwens verhoopt. In mijn inleiding schreef ik immers dat mijn opsomming om vele redenen niet volledig kon zijn. Daarenboven bewijzen dergelijke interessante opmerkingen dat er belangstelling bestaat voor een dergelijk werk!

OPLOSSING PUZZEL 1991

1) Edouard (Blondeel van Ceulenbroeck)

A. Duchesne, A la recherche d'une colonie belge. Le consul Blondeel en Abyssinie (1840-1842). Contributions à l'histoire précoloniale de la Belgique, Brussel 1955; L. Moulin, Grote figuren uit België, Brussel 1980, 72-73.

2) (Charles) Baudelaire

C. Baudelaire, Pauvre Belgique, 1864, vertaling Joyce & Co. : Arm België, Amsterdam 1975, blz. 141; overvloedige literatuur cfr. encyclopedies.

3) (Louis) David

Cat. Notice des tableaux, miniatures... etc., conservés au salon de la Société Royale des Beaux-Arts et de Littérature à Gand, Gent 1836, p. 6, nr. 60; Cat. Tekeningen XVI-XIXe eeuwen, Museum voor Schone Kunsten, Gent 1959; M. Nagels, Tekeningen uit eigen collectie, Museum voor Schone Kunsten Gent, 1983, p. 25-26, nrs. 53-56; Cat. Tekeningen, pastels en aquarellen uit eigen collectie, Gent Museum voor Schone Kunsten, 1985, p. 52-54, nrs. 56-59; Cat. Inventaris tekeningen, pastels en aquarellen, Museum voor Schone Kunst Gent, 1988, blz. 9.

4) (Leon) Frédéricq

M. Florin, L'oeuvre biochimique de Léon Fredericq, in : Liège médical, nr. 48, dec. 1935, p. 1375-1391; A. Noirfalise-J. Hublé-W. Delvingt, Les réserves naturelles de la Belgique, Brussel 1970, p. 122; F. Freyens-R. Bouilléné, Discours de la Manifestation Léon Fredericq, in : Hautes Fagnes, Verviers 1937, p. 257-266.

5) François Van Rysselberghe

Biographie Nationale, dl. 20, Brussel 1908, kol. 703-711.

6) Rainer Maria Rilke

L. Simoens, De dichter Rainer Maria Rilke in Gent, in : Ghendtsche Tydinghen, 1981, p. 187-196.

7) Alexandre Galopin

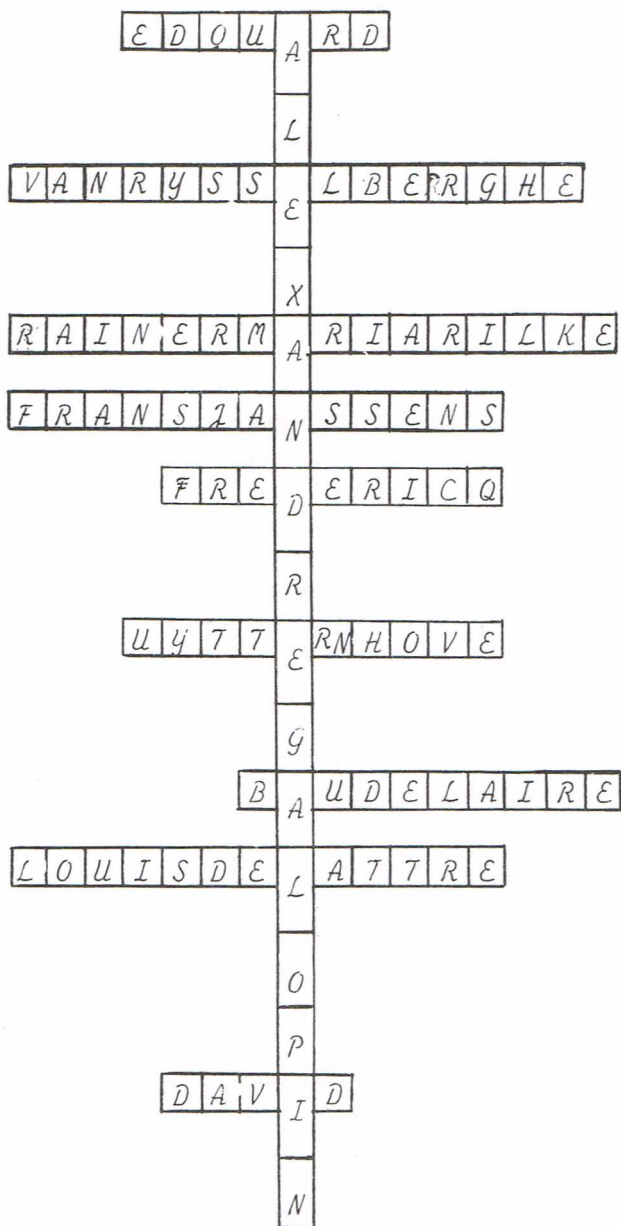
L. Moulin, Grote figuren uit België, Brussel 1980, p. 82.

8) Frans Janssens

G. Gibson, Eloge funèbre de M. le professeur François-Alphonse-Ignace-Marie Janssens prononcé en la grande salle de l'Institut de Spoelbrecht le 3 juin 1925, in ; Annuaire de l'Université Catholique de Louvain, 1920-1922, p. CCXVI-CCXIX.

9) Louis De Lattre

H. Denecker, De schilderkunst van de 19de en 20ste eeuw, in : Gent 1000 jaar Kunst en Cultuur, Gent 1975, dl. I., p. 314; A. Arto, Biografisch woordenboek der Belgische kunstenaars van 1830 tot 1970, Brussel 1979, p. 140; Cat. Vijf jaar aanwinsten 1975-1979, Museum voor Schone Kunsten Gent, 1980, p. 22-23.

De gevraagde letters gaven ons als hoofdvraag de naam van de stichter van de Heemkundige en Historische Kring Gent en uiteraard ook van ons tijdschrift "Ghendtsche Tydinghen", nl. "GASTON HEBBELYNCK".

(10) (Pieter Franz) Uytten(r)hove
 Cat. Herdenking 10 Vlaamse musici, Campo Santo, St.-Amandsberg (Gent)
 29-10-1983, nr. 5-7.

Naschrift

Deze keer was het een puzzel met hindernissen.

Wij hadden ons zorgen gemaakt over het feit dat de fameuze totempaal op zijn kop was afgedrukt. Omdat wij vreesden dat deze bijkomende moeilijkheid een niet te overschrijden hindernis zou vormen voor velen van onze puzzelaars, hadden wij de termijn voor inzending met 2 maanden verlengd.

Totaal overbodig! Wij hebben 10 correcte antwoorden ontvangen en allen hebben zij ons bereikt vóór 31 december. Wat bewijst dat onze puzzelaars niet mogen onderschat worden. Ge moet het toch maar doen. Wij voelen ons vereerd dergelijke "cracks" onder onze leden te mogen tellen.

Volgt hier de Erelijst van de 10 "vernuftelingen".

Wij citeren ze in de orde van aankomst van hun antwoord :

Arthur De Decker (reeds na enkele dagen), **Richard Caese**, **Erik Dekeyser**, **André Maes**, **Mevr. Rachel Vanderhaeghen-Vandenbossche**, **Mevr. Elsa Wauters-D'haen**, **Marcel Vander Straeten**, **Leon Elderweirt**, **Piet Cassiman**, **Arthur Steenbrugge**.

Wat commentaar van onze puzzelaars.

De Heer **Arthur De Decker** was er vlug bij om ons te schrijven "op geen enkele wijze krijg ik deze 10 namen in het voorgedrukt rooster, tenzij ik het blad omdraai! Van venijn in de staart gesproken..."

De Heer **Richard Caese** : "De opgave van dit jaar vind ik de gemakkelijkste die ik reeds gezien heb (*hier zullen wel enkele lezers de wenkbrauwen fronsen*), ware het niet dat het invullen van die zogenaamde totempaal voor wat sakkeren zorgde. We weten dat het bij de Quizmaster steeds "noten mee goatses zijn. Hij zoe den duvel 'n beintse zetten." Het heeft mij twee dagen piekeren gekost voor dat mijn frank gevallen was. Het was daarom echter niet nodig een beschermgeest aan te roepen. Wij doen onze "master" geen kwaad. Wij hebben nog te veel eindjaarsquizen te goed."

De Heer **Erik Dekeyser** heeft slapeloze nachten beleefd aan Vraag 9 omdat hij op portretten en in de Wegwijzer van Gent slechts De Laetre tegenkwam. Hij schrijft verder : "Na een nachtje draaien en keren in bed met de quiz in mijn hoofd, heb ik 's morgens het rooster ook eens omgedraaid, en 't lukte. Ik vraag mij alleen maar af of dit opzettelijk gebeurde."

Mijnheer Dekeyser, we vragen het ons ook nog steeds af!

De Heer **André Maes** merkt op : "In de puzzelrubriek 1991 laat u opmerken "Diene kwiesmaster ès zot zeker..., hij maakt de anderen gek." Ik verdenk hem ervan dat hij yoga beoefent, daarom is hij nog niet zot, maar hij probeert de anderen ook op de kop te doen staan."

Mevrouw **Rachel Vanderhaeghen-Vandenbossche** schrijft : "Ik hoop dat mijn bevindingen juist zijn, ik heb er lang genoeg naar gezocht. Ik vond de quiz van dit jaar bijzonder moeilijk. Het mag paradoxaal lijken, maar de "vreemdelingen" had ik onmiddellijk gevonden, maar aan de "Gentenaars" heb ik heel wat tijd besteed."

Van Mevrouw **Elsa Wouters-D'haen** de volgende commentaar : "Het was niet alleen moeilijk, maar bovendien blijkbaar bestemd voor onze tegenvoeters. Nou ja, de wereld staat op zijn kop, we zijn dan maar eens "vooruitstrevend" geweest en hebben de zaak op zijn kop bekeken. Meteen kregen wij gelijk, alles klopte! Maar er bleef nog één tartend blanco : die onvindbare fameuze Kanunnik-Professor. Ik wil de pluim niet op mijn hoed steken, want zowat gans Gent heeft meegezocht. Toch weer veel plezier gehad, vooral dat zoeken eindigde op vinden."

De Heer **Marcel Vander Straeten** heeft slapeloze nachten doorgebracht en hij zal wel niet de enige zijn geweest. "Maar..." schrijft hij, "bij het ontvangen van een brief uit het Verre Oosten kwam ik op een idee. Zou de Quizmaster misschien van Chinese oorsprong zijn en schrijven van rechts naar links en van onder naar boven? Eens proberen, en ja hoor, het klopte."

De Heer **Leon Elderweirt** heeft heel zijn bibliotheek doorgenomen, al de jaargangen van "Ghendtsche Tydinghen" nagezien, hij is naar het Museum voor de Geschiedenis der Wetenschappen gegaan, naar de bibliotheek van het Seminarie, vandaar naar het Bisdom zelf. "Ik heb er een maand mijn schone tijd zitten aan verprutsen en dat op 2 maanden vóór ik met pensioen ga. 't Is niet gepermitteerd!"

De Heer **Piet Cassiman** tenslotte vraagt of de Quizmaster misschien "ook geen kaas gegeten heeft van Aardrijkskunde en het Noorden kwijt was". Maar hij heeft het toch met genoeg opgelost.

VERDERE HERINNERINGEN VAN EEN BUURTBEWONER VAN "HET BLINDEKEN"

Toen ik nog een kleine jongen was aanzag ik de Lente- en de Zomerdagen als de heerlijkste van het jaar.

Als ik 's morgens het huis verliet om naar school te gaan, stond de groentenkar van Benoni reeds in het midden van de straat en naarmate het seizoen vorderde zag men naast de groentenkorven ook fruitmanden met aardbeien, rode en witte "tsenuiverkes", kersen, krieken, enz. Benoni was de vriend van alle kinderen en dikwijls kregen wij een handvol kersen of "stekelbezen".

Zelfs naar school gaan leek mij aangenaam. Onderweg keek ik met blijde verwonderde ogen naar de mooie acacia's in volle bloei op het Elizabethpleintje. De Begijnendries was een ware pracht : de witte en roze "kaarsen" van de wilde kastanjabomen in volle bloei en bloemen in alle kleuren van de talrijke heesters.

Op het graspleintje in het midden, naast het monument van Georges Roden-

bach, bloeiden rhododendrons en boven het beeld zelf hingen de lang uitgestrekte takken van een oude magnolia, geladen met grote prachtige wit-roze bloemen, al dit mooie weerspiegeld in een klein ovaal vijvertje. Merels en andere zangvogels zorgden voor een muzikale achtergrond.

Eenmaal door de oude monumentale ingangspoort van de school, volgden wij een klein parkje bloeiende heesters en op de twee speelplaatsen stonden een drietal grote kastanjabomen. Deze bomen beletten ons gedurende de speeltijd iets anders te doen dan braaf, in rang per twee rond een der bomen te wandelen. Er was te weinig plaats en te veel leerlingen (in onze klas alleen al waren wij met een dertigtal).

Iedere klas had zijn boom. Wij hadden aandacht voor de gevallen bloemen, we plukten er de stamper en de meeldraadjes uit en... peuzelden die op. Dat had een licht gesuikerde honingsmaak.

Ook in de klas was het Lente en Zomer. Ik herinner mij nog het 4e studiejaar met de Heer N. Reyns als leraar. Op de vensterbanken stonden aquaria; één met "puiekopkes" om te zien hoe die staartdragende bollekes na enige tijd hun staart verloren, pootjes kregen en mini-kikkertjes werden. Een andere met een koppel levendige stekelbaarsjes. Allemaal vangsten van klasgenoten die wisten waar te gaan vissen.

Daarbij nog enkele bloempotten met geraniums en... met bonen. Deze laatsten om de ontwikkeling van de plantjes na te gaan. Alle leerlingen zorgden voor het onderhoud van deze leerrijke en aangename zaken. Gedurende de periode van overwegend mooi weer gingen wij dikwijls 's namiddags met de onderwijzer op wandel. De "Dikke Boom" (ergens in de Wondelgemse meersen?) was meermaals het doel voor een uitstapje. (Wat is er geworden van deze meer dan honderdjarige prachtige reuzelinde?) Twee van onze klasgenoten waren H. Dhondt en Medo. De eerste was zoon van een bloemist, de tweede kwam van een grafzerkenbedrijf aan de Brugse Vaart. Daar zijn wij ook nog op bezoek geweest.

Soms gingen wij naar Drongen langs de Leie, of naar de Sneppebrug en het Patijntje. Telkens gaven deze wandelingen aanleiding tot uitleg over planten en... tekenen! De Heer Reyns verwittigde ons : "deze namiddag gaan wij op wandel, vergeet uw tekengerief niet."

Ter plaatse gekomen mochten wij gaan zitten om het landschap, enkele bomen of een klein boerderijtje te schetsen.

Een keer, in het 6e studiejaar, zijn wij 's morgens vroeg naar Latem gewandeld, brachten er gans de dag door in de dennebossen en kwamen terug met het oud stoomtrammeke van de Buurtspoorwegen tot aan het standbeeld van Guislain op de Begijnhoflaan.

Wij maakten ook wandelingen in de stad zelf. Zo herinner ik mij zeer goed, altijd met Meester Reyns, de loop van de Leie en de Schelde te hebben gevolgd met een zakkompasje, en die op kaart te hebben overgebracht. Daarbij kwam de nodige uitleg over bruggen, sluizen, binnenschepen en scheepvaart en

handel langs stromen en kanalen.

Een andere keer, voorzien van een landmetersketting, hadden wij de opdracht de 1.000 meter van de Frère Orbanlaan te controleren, langs de muur van het toen nog bestaande Zuidstation, in de schaduw van de prachtige rijen enorme kastanjabomen. Ik ben graag naar de Lagere Hoofdschool voor Jongelingen aan de Begijnendries geweest.

Niet te verwonderen dat ik van kind's af een natuurbewonderaar was en ook gebleven ben. Mijn ouders en mijn moeder voornamelijk hebben mij daarin veel aangemoedigd.

Om niets te vergeten vertel ik nog graag het volgende : Op school kregen alle leerlingen eens twee bons, uitgegeven door het Van Crombrughe's Genootschap. Met deze twee bons, en in ruil ervoor, kreeg ik in het lokaal van de Maatschappij op de Huidevetterskaai twee kleine geraniumplantjes. Na enkele weken (met de Gentse Feesten denk ik) moesten wij de ons toevertrouwde planten terugbrengen naar de BEURS op de Kouter waar een jury de bloemen onderzocht en de prijskamp besloot. Ik was tevreden met een eervolle vermelding.

In de kleine straatjes van onze buurt kon men ook zeer wel het herleven van de natuur bemerken. Tussen de straatstenen groeide zeer snel een soort kort gras, en later een soort mos van diepgroene kleur en zacht als fluweel.

Op de grijze ruwe huismuur verscheen weldra een zeer klein mooi plantje met neerhangende stengels en kleine paarsrode bloempjes. In een Flora vond ik de naam van "Muurleeuwenbek".

Tussen de mussen en de zwaluwen was er ook wel eens een klein zoogdiertje waar alle vrouwen vreselijk bang voor waren, nl. de vleermuis die bij warme avonden rondvloog.

Muggen en vliegen leefden er in overvloed, maar van één insect wil ik wel wat meer zeggen, namelijk van de MEIKEVER. "Meulenirs" op zijn Gents gezeid, meegebracht door de melkboer werden in kartonnen dozen gehouden met een deksel met gaatjes voor de luchtverversing en voorzien van enkele bladeren als voedsel. Het waren redelijk grote, bruine kevers, een drietal centimeter lang. Zij hadden twee soorten vleugels, harde bruine beschermvleugels welke bij het vliegen onbeweeglijk open bleven en doorzichtige echte vleugels. Door hun gewicht waren het lompe vliegers. Wij vonden er ons plezier in hen te doen vliegen met aan een van de pootjes een draad naaigaren gebonden. Wij lieten de "meulenirs" rond ons vliegen, maar dat duurde nooit zeer lang, want zodra een mus het had gezien kwam ze in duikvlucht op ons af en... wij stonden met een eindje naaigaren in ons hand; de ongelukkige meikever was reeds in een of andere dakgoot door een bende tjlpende mussen opgepeuzeld. We namen de meikevers ook mee naar school in een luciferdoosje voor uitwisseling... tot wanneer de meester er kort spel mee maakte.

Huisdieren waren er gelukkig ook. Van paarden sprak ik reeds. Toen waren

de auto's nog zeldzaam, de meeste vrachtwagens en bestelwagens werden nog door paarden getrokken, zoals ten andere de huurrijtuigen, de "taxis" uit die tijd. Als een taxi of een auto in de buurt kwam, kwamen al de bengels uit de straat er rond staan om te kijken.

Veel honden liepen er niet vrij rond, de meesten deden nog dienst als trekdier aan stootkarren; meestal waren het ongelukkige zeer slecht verzorgde dieren. Katten waren er genoeg, en nuttig ook, daar in de meeste huizen konijnen gekweekt werden, en konijnen brachten muizen mee. Katten stierven dus nooit van de honger, al bestond er toen nog geen "whiskas". Nachtelijke katten-serenades die meestal eindigden met luidruchtige kattengevechten stoorden de nachtrust en werden meestal stopgezet met enkele emmers water, vergezeld van een reeks wel gevoelde, donderende Gentse vloeken.

Muizen waren soms een echte plaag, bijzonderlijk als ze het huis konden binnendringen en 's nachts aan het knagen gingen aan een of andere plank onder de latten van de plankenvloer. Grote en kleine muizenvallen waren zeer gewild.

De inwoners van de andere kant van de straat hadden een klein stukje grond en sommigen teelden er wat groenten of aardappels, hielden enkele konijnen of kippen, zo hoorde men soms het kraaien van een haan.

Mijn vader hield ook konijnen en hij had per post cursussen gevolgd over kippen- en konijnenkwekerij met de bedoeling het later op grote schaal te beproeven, maar hij kreeg er nooit het nodige geld voor samen. Op ons klein koerke had hij een zestal hygiënisch goed ingerichte hokken gemaakt (hout en beton) en kweekte hij raskonijnen "blauwe van Beveren" met een blauwgrijze pels. Hij won er een prijs mee in de jaarlijkse prijskamp ingericht door de Maatschappij "Het Neerhof" in de Beurs op de Kouter.

Lente- en zomerdagen waren geschikt voor het kweken van jonge diertjes. Als kind vond ik het heerlijk deze diertjes in hun grijs-blauw nestje te zien groeien en ze te strelen. Ongewenste muizen waren natuurlijk ook van de partij en muizenvallen stonden overal klaar om die pest in bedwang te houden; van totaal uitroeien kon geen sprake zijn. Gevangen muisjes werden gewoon verdrongen in het regenwatervat. Uit medelijden, en als niemand het zag, durfde ik die zo levendige diertjes met hun fonkeiende oogjes redden.

Ik bezat een klein knaagdier, namelijk een wit en zwart Guinea biggetje voor wie ik uit een oud houten kistje een mooi huisje met afneembaar dak had getimmerd.

De werkdag begon vroeg in onze kleine buurt. Reeds rond halfzeven hoorde men de klompen van de werklieden van Pante & Masquelier die naar het werk kwamen. Vele mensen gingen nog op klompen.

Onze smid Triphon begon rond dezelfde tijd orde te brengen in zijn smidse en het dagelijks werk voor te bereiden. Enkele minuten vóór zeven hoorde men reeds enkele heldere hamerslagen op het aambeeld. Daarna was het gefluit

van meerdere stoomfluiten en sirenes van Pante & Masquelier en van andere bedrijven om de werklieden te verwittigen dat het aanvangsuur voor het werk was aangebroken. De drukte begon en er kwam leven in de straatjes.

Na Benoni, die drie maal per week groenten en fruit aan de man bracht met zijn stootkar, bezochten ook andere handelaars hun cliënten in de buurt. De melkboer verscheen de eerste, er waren er twee of drie. De onze kwam dagelijks van Zaffelare met een zware tweewielkar getrokken door een sterk boerepaard. Op de kar zag men enkele grote witmetalen kannen gevuld met volle melk, afgeroomde melk, botermelk en room. Hij bracht ook boter, gezouten of niet, en eieren. Al deze melkboeren kwamen uit dorpen rond de stad, de meeste bereikten Gent langs de Dampoort. Daar werden zij dikwijls gecontroleerd door agenten van de Fraudediensden, want dikwijls werd de melk gedoopt.

Ik herinner mij nog meermaals een eindje te hebben mogen meerijden op de melkboerkar in de buurt. De melk werd uit grote zware kannen geschept met pinten en liters voorzien van een lange rechte staaf om tot op de bodem te kunnen scheppen. Wat mij ook bijgebleven is, is de speciale zure geur op de wagen en de bewegingen van het stappend paard, van hoog gezien.

Naast deze melkboeren zag men ook reeds bestelwagens van het "FLANDRIA"-zuivelbedrijf. Daar kocht men melk in flessen en andere melkproducten. Het was een mooie, wel onderhouden witte bestelwagen op vier wielen, getrokken door een paard en voorzien van een grote koperen bel om de komst van de wagen aan te kondigen.

Enkele BAKKERS brachten ook hun brood van klant tot klant. Deze gebruikten daarvoor een stootwagen waarvan de bak omgetimmerd was tot een grote koffer met vallend deksel. De komst van onze bakker was ook voor mij een aangenaam ogenblik. In mijn neus hangt nog de smakelijke geur van de verse en soms nog warme broden. De koffer, met half opgelicht deksel, was uit niet geverfd hout en er waren meerdere zijdelingse rekken waar de broden netjes waren gerangschikt. Ik kon nooit weerstaan aan de verleiding om de smakelijke, half gebakken kleine korstjes van het brood af te trekken en op te peuzelen. De bakker bracht ook, maar meer op aanvraag, andere producten mee : Krentenbrood, Melkbrood, Bruin brood, Boterkoeken, Mastellen, Pistolets, enz.

Toen reeds zag men industriële bakkerijen in de buurt, samenwerkende maatschappijen zoals "VOORUIT" en "VOLKSBELANG" kwamen regelmatig rond. De meeste mensen betaalden hun brood met "jetons" bij deze maatschappijen. Deze jetons werden op voorhand gekocht om tijd te winnen bij het betalen. De wagens van "Vooruit" en "Volksbelang" waren grote bestelwagens door twee paarden getrokken.

Nog een andere bakker was nu en dan te zien, namelijk een die uit Wetteren kwam met bruin Wetters brood. Zijn rijtuig was een zware boerensjees getrokken door een boerenpaard. Bijna iedere keer kochten wij een brood,

grootmoeder en ik vonden het smakelijk, bijzonderlijk met "smout" bestreken. Grootmoeder had een recept met kruiden om een goede smaak aan het smout te geven.

Maar er bestonden nog andere producten die door de handelaars aan huis gebracht werden. Eens in de week zagen wij de bierhandelaar "Plasschaert" met zijn bestelwagen getrokken door een paard. Bij hem waren enkele soorten bier te verkrijgen, tafelbier op flessen, iets sterkere bieren en limonade en spuitwater. Het toenmalige tafelbier was echt "kleinbier" in flessen met een hefboomstopsel dat zeer dikwijls niet goed afsloot zodat de smaak, al was het maar een zeer flauwe, totaal tenietging en dat wij in de plaats evengoed pompwater hadden kunnen drinken.

Limonade in "chaffarkes" vond ik wel lekker en het was plezant om te openen door een "marbol" in te drukken. Weinig mensen kochten SPA spuitwater. Tafelbier had de voorkeur.

Sterker bier uit gekende brouwerijen als "Meiresonne Goliath" kon men ook kopen. Andere inwoners gingen hun bier halen met een bierkan in "Het Gouden Zulleken" bij Colette op de hoek van de Komijnstraat, dat was iets beter, werd uit een ton afgetapt, maar was verre van de nu lekkere "Stella Artois" of de bruine "Rodenbach".

Om nog van eten te spreken; zeer onregelmatig kwam de palingleurder voorbij. Twee bakken op een kruiwagen en een hangweegschaal. Wij kochten er altijd. Grootmoeder, die lang keukenmeid geweest was bij aristocratische families, kon lekkere paling in 't groen bereiden. Natuurlijk kon ik bij het kopen het "stropen" van de gladde slangachtige vis niet zien, maar vond ze wel heel lekker.

De Garnaalventer kwam ook onregelmatig langs. Hij vervoerde zijn waar in twee grote metalen bakken, een vooraan op de fiets en een achteraan op de porte-bagage. Ik hoor nog zijn muzikale roep "Geernaart... Geerenaart".

Het gebeurde soms dat er veel haring en pladijs gevangen werd. Dan kwamen platte stootkarren in de buurt met een hoop vis gemengd met ijs. Maar de vis trok dikwijls door zijn twijfelachtige geur meer katten aan dan klanten. Ik zie nog deze katten de kar volgen met een loodrechte, stijve staart en altijd gereed om onder elkaar te vechten voor een hapje.

De leurder riep maar "Levende Plaote... Levende vis", maar bij warm weder waren wij toch blij als hij verdwenen was.

In die goede oude tijd was er ook nog zoetwater- en riviervis te bekomen en het gebeurde wel dat er een platte stootkar met "blik" gemengd met ijs in de buurt te zien was. Deze kleine zilveren visjes zagen er zo smakelijk uit dat, als moeder ze vers genoeg vond, wij 's avonds een grote pan gebakken lekkere blieken met frieten naar binnenspeelden.

In de late Zomer waren er kleine groen-roze stoofpeerkes en zure kleine groene stoofappeltjes. Grootmoeder bereidde dan lekkere appelmoes en peerkes met bruine suiker.

Bijna was ik hem vergeten, maar ja, hij kwam niet veel voorbij, en alleen op Zondag als ik mij goed herinner, ook met een kleine stootkar : "Kerrekole". Moeder en ik aten die graag als aperitief. Met een speld moest men het weekdiertje uit de schelp trekken, er was geduld bij nodig.

Maar de leurder die wij als kleine gasten het liefst zagen komen was de "crème-de-glace-marchand". Gedurende de warme zomerdagen kwamen er elke dag minstens drie of vier. Eén kwam met een mooi klein karretje getrokken door een paard. Het karretje was uitbundig versierd met geschilderde kransen en bloemen in "suikerkleuren". De man stond in het karretje onder een soort rechthoekig baldakijn dat steunde op 4 kolommetjes, een op elke hoek van het karretje. Vóór hem was er een grote bak aangebracht, meer dan de helft van de plaats innemend, met middenin 4 potten roomijs : lichtgele vanille, bruine chocolade, roze framboos en groene pistache. De pot werd van de warmte afgesloten door een conisch metalen deksel.

Roomijs werd het meest verkocht onder de vorm van "boekskes", tussen twee dunne rechthoekige wafeltjes aan een "kwartje". Minder in kleine hoormpjes want een half frankske was te duur voor ons... soms als we braaf geweest waren...

Wij hoorden het karretje reeds in de andere straat en liepen snel naar huis om een kwartje uit moeder's porte-monnaie te kunnen krijgen. Het paardje liet bij iedere stap al de garelbelletjes rinkelen en de man zelf blies een deuntje op een viertonig hoorntje. Gans het karretje was versierd met brokjes spiegelglas tussen de gekleurde versieringen aangebracht. Op de twee zijkanten van het karretje waren geschilderde gezichten uit Italië te zien : Napels en de Vesuvius. De meeste roomijsverkopers waren immers Italianen. Andere roomijsleurs hadden een stootkarretje, ook met baldakijn en rijkelijk versierd. Nog anderen kwamen langs met een "Triporteur", een grote bak op 2 wielen, voortgestuwd door een fietsenmechaniek met ketting en pedalen.

Naast al deze voedingswaren bracht men nog veel andere producten aan de man in de straat zelf.

Alle huizen gebruikten steenkolen voor verwarming en koken. Regelmatig kwamen dus ook kolenhandelaars hun waar aanbieden. Ook gedurende de zomer zag men ze dus hun "zakskes kolen" van 50 K° de huizen binnendragen. Zware stootkarren met 2 of 3 "hondenkracht" en grote wagens met 1 of 2 paarden dienden als vervoermiddel. Kolenhandelaar was een lastig werk; de brandstof lag in een hoop op kar of wagen en de kolen moesten eerst in een zak geschept worden, dan op een grote bascuul gewogen, de zak werd dan op de hoge zijkant van de kar geplaatst, de man met een lege zak op het hoofd om zich te beschermen tegen het zwarte kolenstof, nam de zware zak op de schouders en begon met die 50 K° een redelijk lange wandeling door het huis van de klant, want het "koolkot" was op de koer en de man moest door gans het huis met zijn last op de schouders.

Als het regende begon daarna een zware karwei voor de huisvrouw die de zwarte modder nagelaten door de voetstappen van de "Koolmarchand" moest wegdwelen.

Ook samenwerkende maatschappijen zoals "Vooruit" en "Volksbelang" kwamen regelmatig met steenkolen langs.

Van "Petroleum" gesproken. Bijna in ieder huis gebruikte men nog deze brandstof voor verlichting, alleen op het gelijkvloers werd gas gebruikt voor verlichting, op de verdieping was het kaarslicht met de "kissepanne" of petroleumverlichting met de "kijnkee". Enkele mensen hadden in de keuken ook nog een klein petroleumvuurtje als hulpkookmiddel.

De "Petrolmarchand" die elke week in de buurt voorbijkwam had dus zijn vaste klanten. Zijn vervoermiddel : een roodgeverfde tankwagen door een paard getrokken. De cilindrische tank helde lichtjes naar achter toe om de vloeistof permanent voor de kraan te houden die achteraan was aangebracht. Van ver hoorde men reeds de koperen bel rinkelen en kwamen de "petrolkannen" te voorschijn. Niemand hield het lang uit rond de kar, de vieze reuk was niet geschikt voor veel kletspraat onder de huisvrouwen.

Elk kolenvuur of kachel moest iedere morgen aangestoken worden met papier en stoofhout, dat was soms een karwei, vooral met vochtig hout wanneer een massa rook het huis binnendrong. Men gebruikte bij het aansteken kleine korte stokjes en schavelingen. Iedere week hoorde men in de straat de roep "Stoofhijt... Druug... Stoofhijt". De man had een stootkar en, als ik mij goed herinner, verkocht hij zijn waar in emmertjes.

Het hout werd meestal op zolder uitgespreid om het droog te houden. Men kon ook kleine blokjes kopen van 10 à 20 cm lang, meestal bij boeren en per 50 à 100 Kg. Bij ons thuis deed men het zo en ik mocht deze blokjes dan met een kapmes in kleine stokjes klieven... ik ben nog altijd in het bezit van mijn 10 vingers!

En wat gezegd van "wit zand"? Wie zou er nu nog aan denken dat men vroeger rondleurde met zand? De leurder die ook regelmatig zijn waar kwam aanbieden bezat een klein karretje met 1 "ezelskracht". Bij enkele mensen verkocht hij wel een emmertje. Het was gewassen zeezand dat toen op de vloer werd uitgestrooid, bevochtigd om nadien met een borstel te worden opgeveegd zonder stof te maken.

In kleine herbergjes zoals in "Het Gouden Zu!leken" bij Colette bleef de vloer met zand bestrooid en het diende toen ook om de toen nog bestaande "spiegelbakken" te vullen.

Al deze leurders zorgden, vooral 's morgens, voor drukte in de buurt. Deze bedrijvigheid was in onze straat groter dan men zou kunnen denken. Triphon de hoefsmid, zorgde voor de begeleidende muziek met zijn geritmeerde hamerslagen op gloeiend ijzer of aambeeld. Het was eerder een aangenaam zingen dan een geluid. Paarden kwamen aan en af om "besloan" te worden en met nieuwe ijzers en blinkende hoeven terug te gaan.

Dikwijls werd de rust gestoord door de zware wagens voor het bedrijf "Pante en Masquelier". De ladingen zware stalen buizen maakten niet alleen veel lawaai, maar deden ook alle huizen trillen.

Het komen en gaan van de bewoners zelf zorgde ook voor animatie. Het zaterdagse schuren en het overtollig vuil water langs de greppel wegvegen tot in de riool trok alle jongens aan. Luciferdoosjes, stukjes hout, gevouwen papieren schuitjes werden onze zeilboten, kruisers en ontdekkingsreizigers-schepen. En zo komen wij aan de spelen, maar dat is voor een andere keer... Was dat een leven!

Jaime JURDAN

EEN SCHELLEKEN BOEBOE

J. De Graeve publiceerde in 1919 "*De Hel en hoe ze op Aarde kwam*". Het werkje, door de auteur een roman genoemd, kreeg de ondertitel "*Dagboek eener Menigte*" mee. In een der laatste hoofdstukken gaf hij een "*wild bouquet van oorlogsfolklore*" dat bij de bevrijding gezongen werd. De tekst van één dezer liedjes was :

*"Ratatoelje!
Een schilleken "boeboe"!
Menschen, scheidt courage,
ge zult er wel van blazen,
en gestoofde rijst
en rijst en "tuten" bij,
alzo gaat, janverdomme, de oorlog gauw voorbij.
Er komen zooveel commères,
die zeggen : 'k moet 't niet hebben,
met potten en met pannen
om hunne ratatoelje!..."*

In "*Het Volksleven in het Straatlied*", dat Richard Vankenhove en Adhémair Lepage in 1932 lieten verschijnen, luidde de tekst :

*"Een schelleken boeboe,
Een schepken ratatoe,
Menschen scheidt koerage,
gij zult ervan opblazen,
Tutenstoverij,*

*En rijst met mossels bij,
Menschen scheidt koerage
de oorlog gaat voorbij."*

Het kreeg van de auteurs de volgende commentaar mee : *"De slechte voeding bij den stijgenden nood, het invoeren in het Amerikaansch huis van voedzame doch door de werkersmassa niet gekende of veel erger niet geluste levensmiddelen zouden ook aangeklaagd worden."*

Juliaan Braekeleirs, die als jonge man de Eerste Wereldoorlog meemaakte, schreef in zijn in 1977 uitgegeven *"Heemkundige Sprokkelingen over Mariakerke"*, dat men venijnig vertelde dat er hondevlees verbruikt werd in het kooksel van 't Groen Kruis. Volgens hem was de aanvang van het liedje :

*"Een schepken ratatoe,
Een schelleken boeboe!!
Toe mensen schep koeraoge,
Ge goat weerom kunne bloaze!!"*

Bij het trefwoord *"Boeboe"* gaf Lodewijk Lievevrouw-Coopman in zijn in 1974 verschenen *"Gents Woordenboek"* als voorbeeld *"een schelleke boeboe : hondenvleesch en worst, zoals men tijdens den oorlog 1914-1918 verkocht"* en hij verwees naar *"Saucietjesboulevard"*. Hiermee zou volgens de auteur de Elisabethlaan bedoeld zijn, die ook de bijnaam *"Boulevard boeboe"* kreeg, omdat, naar men beweerde, daar enige winkels waren, die delicatessen van hondevlees verkochten?...

Merkwaardig toch dat Virginie Loveling, die in de Marnixstraat woonde, en het reilen en zeilen in de buurt van het Sint-Pietersstation van dichtbij meemaakte, in haar onuitgegeven dagboek, dat ze van 1914 tot 1918 bijhield, van het bestaan van dergelijke beenhouwerijen geen melding maakte. Wel vernemen we van haar dat voor een vette rat tot 3,50 fr. in de stad betaald werd.

Evenmin maakte de advocaat Marc Baertsoen, die nochtans ruim oog had voor voedselbevoorrading en dito prijzen, in zijn dagboek *"Gand sous l'occupation allemande. Notes d'un Gantois sur la guerre de 1914-1918"* melding van verkoop van hondevlees.

En toch!

Op 3 maart 1917 stelde de Schepen van Volksgezondheid C. Heynderyckx namens het College aan de gemeenteraad een regeling voor in verband met hondevlees. Immers de politie had *"de laatste dagen"* verscheidene hondenslachterijen ontdekt en men was er zeker van dat het vlees voor voeding gebruikt werd. Men wou dit niet verbieden, maar wel een waarborg en een

controle dat het om gezond hondevlees ging.

De gemeenteraad reageerde positief.

Zo ook de Duitse overheid. Oberstleutnant von Wick, Etappen-Kommandant, vaardigde op 3 april 1917 een verordening dienaangaande uit.

In een bijzondere hal van het slachthuis, zou een hondenslachterij ondergebracht worden. Per geslachte hond diende 50 ct. betaald. Enkel het vlees van gezonde dieren zou voor de voeding in aanmerking komen. Het kreeg een bijzonder keurteken.

Onbruikbaar verklaard hondevlees moest onmiddellijk in de Militaire Vilderij op de Nijverheidslaan 117, afgeleverd worden, evenals het bloed en de afval van gezonde dieren.

De hondenvellen moesten tegen betaling geleverd worden aan de "*Häute-Sammelstelle*" in de Keizer Karelstraat 10, of aan opkopers, die door de "*Etappe-Inspektion*" schriftelijk aangewezen waren. Dit gold al door een verordening van 4 februari 1917.

In landelijke gemeenten van de "*Kommandantur*" was slachten van honden verboden.

De stad wees de winkels aan waar het vlees verkocht mocht worden. Ze dienden het opschrift "*Hondenslachterij*" te dragen.

Artikelen bestemd om bewaard te worden, zoals de produktie van hondeworst, was verboden. Dit in tegenstelling met twee artikelen uit het Collegevoorstel :

- Art. 5 : "*De verkoop van vleesch-afval en hondenvet of preparaten uit die produkten samengesteld, mogen slechts vervaardigd worden in gestichten voor opschrift dragende : "Hondenbeenhouwerij". In de hondenbeenhouwerijen is het verboden ander vleesch of preparaten er mede toebereid, te verkoopen, voor de verkoop te behouden of te bewaren.*"

- Art. 6 : "*Alle preparaten, hondenvleesch bevattende, zullen van een opschrift voorzien zijn met het woord : "hondenvleesch".*"

Elke hondenslachter moest in de winkel een klantenboek bijhouden waarin per dag vermeld werd wie de kopers waren met hun gekochte hoeveelheid. Per gezin mocht er wekelijks maximaal één kilogram verkocht worden.

De maximumprijs voor geslacht hondevlees was op 2 fr. de kilo vastgesteld. Aan hoteliers en restauranthouders was verkoop verboden, evenals aan Duitse militairen.

André DESPRETZ

NAPOLEON DE KEYSER EEN VOORLOPER VAN HET SOCIALISME IN VLAANDE- REN EN ZIJN FAMILIE TE GENT

Toevallig ontdekte ik enige jaren geleden in het reservefonds van de Gentse stadsbibliotheek twee boekjes uit de Germinal-reeks (1). Omdat zowel de auteur, dr. Paul De Keyser (1891-1966), universiteitsprofessor en folklorist (2), als de persoon over wie deze boekjes handelen, Napoleon De Keyser (1806-ca. 1860), naamgenoten zijn van mij, trokken deze mijn bijzondere aandacht. Voor zover ik heb kunnen nagaan bestaat er geen bloedverwantschap tussen ons drieën.

HET NATUER-RECHT

Beide boekjes handelen dus over Napoleon De Keyser, die in de geschiedenis van de sociale wetenschappen in België bekend staat als de auteur van *'Het Natuer-Recht, of de Rechtveirdigheid tot nieuw bestuur als order der saemleving volgens de bestemming van den Mensch'*, dat gedrukt werd te Brussel in 1854 (3).

Dit boek vormt een mijlpaal in de geschiedenis van het socialisme in Vlaanderen. Naar de vorm is het slecht geschreven; spellingsfouten en een gammele zinsbouw, ingewikkeld en langdradig van stijl. Maar inhoudelijk is het merkwaardig. De tekst kadert binnen het utopisch socialisme van de eerste helft van de XIXe eeuw. De auteur is belezen en heeft kennelijk veel nagedacht, maar hij is geen geleerde, hij is een landbouwer-landmeter die de natuur liefheeft, en hij is autodidact. Hij voert rechtvaardigheid hoog in het vaandel en houdt er onorthodoxe meningen op na. Toch heeft zijn boek destijds nauwelijks weerklank gevonden. Waarschijnlijk werd het doodgezwegen. Vandaag zijn deze man en zijn werk reeds lang vergeten. Behalve in de 'Geschiedenis der Nederlanden' (4) wordt hij vermeld in de 'Geschiedenis van de Vlaamse Gedachte' (5), de 'Kroniek van België' (6) en natuurlijk de 'Geschiedenis van de Socialistische Arbeidersbeweging in België' (7).

Napoleon De Keyser zag het levenslicht te Deinze op 6 februari 1806, als zoon van onderwijzer Adrianus Franciscus en Maria Christina Saey, en genoot wellicht een verzorgd lager onderwijs. In 1830 was hij lid van de Burgerwacht te Sleidinge, hij deed er dienst als kapitein adjunkt majoor van de legioenstaf, wat veronderstelt dat hij over de inwoners van Sleidinge een zeker gezag had. Bovendien staat hij in de 'Wegwijzer van Gent en de provincie Oost-Vlaanderen' tussen 1830 en 1851 vermeld als landmeter. Het is mogelijk dat hij kort na 1840 in het huwelijk trad met Julia Dubosch uit de bekende familie Dubosch uit Kaprijke (8). Zijn huwelijksleven was slechts van korte duur aangezien

Julia reeds in 1847 overleed. Over zijn verdere leven is weinig bekend. Er wordt verondersteld dat hij als kinderloze weduwnaar Sleidinge heeft verlaten en zich naar Brussel heeft begeven voor de uitgave van het reeds hoger genoemd boek. Vermoedelijk overleed hij ergens in Noord-Frankrijk. Dit is, samengevat, wat Prof. dr. Paul De Keyser in zijn verhandeling uit 1948 over Napoleon De Keyser meedeelt, eraan toevoegend dat er van zijn ouders geen spoor te ontdekken valt.

Bij opzoekingen naar mijn voorouders en naamgenoten vond ik deze informatie terug in de archieven van de desbetreffende gemeenten. Daarenboven vond ik andere interessante gegevens.

Het huwelijk van Napoleon en Julia heeft plaats te Sleidinge op 19 april 1834. Hij is in 1847 mede-oprichter van de Assemblée Démocratique, een internationale vergadering van links-revolutionairen rond Karl Marx (6).

Zijn vader Adrianus Franciscus wordt geboren te Antwerpen op 10 april 1773 en huwt er op 2 april 1796 in de Onze-Lieve-Vrouwkathedraal met Maria Christina Saey, geboren op de St.-Salvatorparochie te Gent op 23 maart 1772. In 1801 wonen zij te Gent aan de 'Slijpstraete' waar Adriaan als cabaretier (herbergier) aan de kost komt. Tussen 1804 en 1807 verblijft hij met zijn gezin te Deinze, waarna hij zeven jaar te Roeselare woont. Hij keert terug naar Gent en wordt in 1818 door het gemeentebestuur van Zomergem voorgedragen als onderwijzer. Door de Gedeputeerde Staten van de provincie Oost-Vlaanderen wordt hij tot onderwijzer van de eerste klas benoemd en ontvangt hij een wedde van 600 gulden per jaar. Twee jaar later wordt Adriaan echter op de vingers getikt omdat hij zijn taak niet genoeg ter harte zou nemen. Nadat hij belooft zijn best te zullen doen gaat het een tijdje beter, er wordt nu zelfs vol lof over hem gesproken. In 1821 doet hij zijn beklag : hij richt een brief aan de Gedeputeerde Staten in verband met de onregelmatige uitkering van zijn wedde.

In 1828 neemt hij ontslag, en op 2 december 1826 vertrekt hij naar Gent waar hem een betrekking van huisonderwijzer wordt aangeboden (9).

Hij belandt tenslotte begin 1835 te St.-Jans-Molenbeek, waar hij kort daarna op 16 februari 1835, overlijdt. Marie Christine Saey overleefde hem nog enige jaren tot ze overlijdt te Ledeberg op 15 juni 1851.

Samen schenken zij het leven aan 7 kinderen, waaronder Napoleon. Een andere zoon, Judocus, wordt geboren te Gent op 9 november 1801. Hij huwt met Catharina Rosalie Troch en zij worden de ouders van Polydoor De Keyser, die het later tot Lord Mayor van Londen zal brengen.

POLYDOOR DE KEYSER

Ruim tien jaar geleden schreef Maurice van Wesemael in Ghendtsche Tydinghen een boeiend artikel over deze Vlaming die ruim 100 jaar geleden tot Lord Mayor van Londen werd verkozen. Geboren te Dendermonde op 12 december 1832, overleed Polydoor in de Britse hoofdstad op 26 januari 1898.

Hij schreef toen dat er, behalve het feit dat hij enig kind was, over zijn jeugd niets bekend was (10).

Opzoekingen hebben aan het licht gebracht dat Polydoor één broer en twee zussen had, namelijk Emile geboren te Antwerpen in 1829 en overleden in 1850, Coralie, geboren te Antwerpen in 1834, en Emma, geboren te Antwerpen in 1837. Polydoor werd dus eigenlijk toevallig te Dendermonde geboren in het huis van zijn grootouders Troch, tijdens de beschieting van Antwerpen (waar zijn ouders woonden) door de Hollanders, die het zuiderkasteel nog bezet hielden. In samenwerking met de Engelsen zouden de Fransen hen verdrijven en de vesting innemen. Dat gebeurde in november en december van het jaar 1832.

De ouders van Polydoor vestigden zich tenslotte samen met hun vier kinderen te Londen op 11 augustus 1842, waar Judocus hotelhouder werd. Het betekende voor Polydoor het begin van een lange carrière in het Londense hotelwezen en de politiek.

VICTORINE DE KEYSER

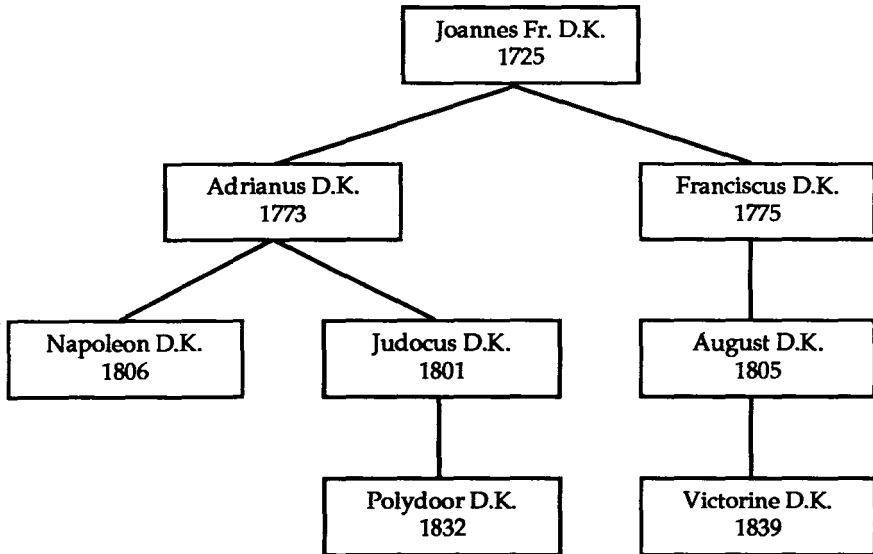
De twee jaar jongere broer van Adrianus Franciscus (geboren in 1773) was Franciscus Antonius (geboren op de St.-Jacobsparochie te Gent in 1775 en overleden te Oordegem in 1836). Hij was burgemeester van Vlierzele en Oordegem van 1819 tot 1829 en huwde Ludovica Van Aelbroeck, die hem zes kinderen schonk waaronder August De Keyser (geboren te Oordegem 30 januari 1805), een Gents advocaat die met Rose de Caigny huwde. Zij werden op hun beurt de ouders van o.m. Victorine De Keyser (1839-1923) die gehuwd was met Eugène Vander Haeghen (1829-1880), drukker en uitgever van de 'Gazette van Gent', 'De wegwijzer van Gent', enz. Na de dood van Eugène zette Victorine met ijver de zaak van haar overleden man verder. Zij bewoonden vanaf 1867 het Hotel Clemmen in de Veldstraat. Hun zoon, Arnold Vander Haeghen, zou in 1942 kinderloos overlijden en bij testament het hotel aan de stad Gent overmaken - het huidige museum Arnold Vander Haeghen (11).

De ouders van Adrianus en Franciscus waren Joannes Franciscus De Keyser (geboren te Antwerpen op 3 november 1725) en Joanna Josepha De Maeght. Zij huwden in de Gentse St.-Niklaaskerk op 6 juni 1761. De familie vestigde zich te Antwerpen in de XVIIe eeuw. Joanna Josepha was de dochter van Jacob De Maeght (10) die deken was van de Gentse kleerkopersnering van 1752 tot 1756. Hij associeerde zich met schepen De Loose en bracht grondstoffen aan voor de papierfabriek aan de Ham. De papierproductie vormde toen een van de zwaarste industrietakken. Jacob De Maeght bezat een technische bekwaamheid, en hij was een succesvol handelaar.

Erik DEKEYSER

BRONNEN

- (1) *DE KEYSER PAUL*, 'Een voorloper van het socialisme in Vlaanderen, Napoleon De Keyser'. *Germinaalreeks* 15e jaargang nr. 4, augustus 1948, 38 blz. en nr. 5, september 1948, 32 blz. Uitg. SM Het Licht, Gent.
- (2) 'Album Dr. Paul De Keyser', Gent 1951.
- (3) *DE KEYSER Napoleon*, 'Het Natuer-Recht...'; druk J.H. Dehou, Brussel, 735 blz. in 8°.
- (4) 'Algemene Geschiedenis der Nederlanden', deel X, blz. 336.
- (5) *ELIAS Hendrik*, *Geschiedenis der Vlaamse Gedachte*, deel 3, blz. 380.
- (6) *Kroniek van België*, blz. 649, Standaard Uitgeverij.
- (7) *De Geschiedenis van de Socialistische Arbeidersbeweging in België*, 1960, uitg. S.M. Ontwikkeling, Antwerpen.
- (8) *Ghendtsche Tydinghen* 1989 blz. 199; 1986 blz. 160 en *Appeltjes van het Meetjesland* jaargang 1987.
- (9) *Fonds Zomergem* nr. 335 en 342 in R.A.G.
- (10) *Ghendtsche Tydinghen* 1981 blz. 28 tot 45.
- (11) *DE HERDT René*, Het Museum Arnold Vander Haeghen, 1989.

UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE GENTSE BRUGGEN (Vervolg)

MUIDEBRUG

Uit de Atlas Goetghebuer citeren we : "De Muidepoort of Sassepoort werd gebouwd omstreeks 1228. Ze werd vernieuwd in 1426 en niet meer gebruikt in 1580. Afgebroken in 1783 en herbouwd in nieuwe stijl in 1790-1793, om definitief gesloopt te worden in 1829."

De eerste Muidebrug, op de huidige plaats, dateert van 1829 en was een dubbele, draaiende brug in hout, in 1844 vervangen (van 15 april tot 22 mei) door dezelfde soort brug, welke op haar beurt, in 1868, door een draaiende, ijzeren brug uit één stuk vervangen werd. Ze had echter nog steeds slechts één rijvak van amper 2,65 meter breed. De brug werd gemaakt in de ateliers van Carels (op den Dock) voor de prijs van 54.000 fr. Twintig jaar later (op 10 februari 1887) werd de draaibrug terug vernieuwd. Het brugdek, dat nu twee rijvakken had, was uitgevoerd in Noors dennenhout. Als grote nieuwigheid voor die tijd werd de brug bewogen door een waterturbine : het jaarverslag van Gent gaf een zeer uitgebreid verslag en uitleg over de werking ervan. Het kwam er op neer dat de brugdraaiër alleen nog enkele kranen moest open- of dichtdraaien om de brug te openen of te sluiten. De kostprijs bedroeg 145.885 fr.

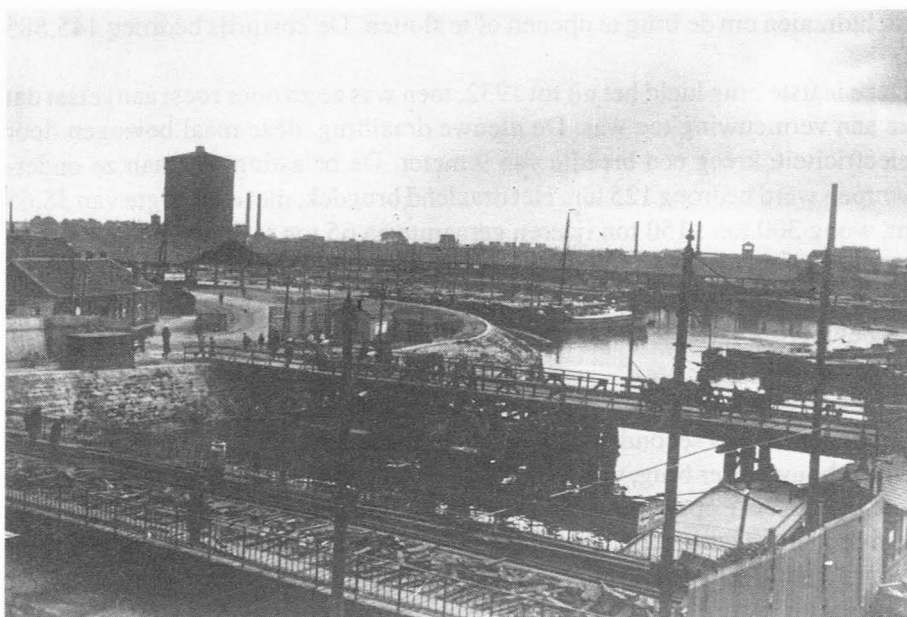
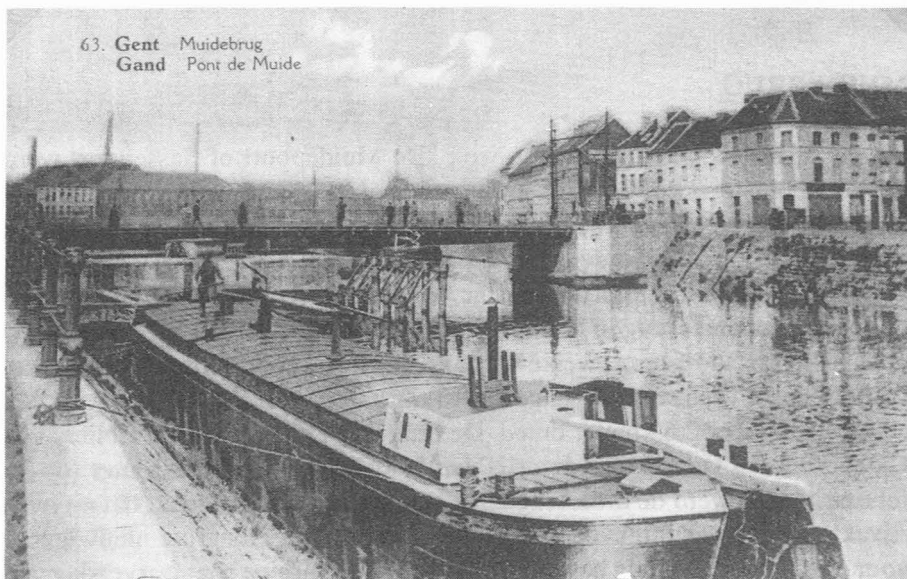
Deze laatste brug hield het uit tot 1932, toen was ze zo door roest aangetast dat ze aan vernieuwing toe was. De nieuwe draaibrug, deze maal bewogen door electriciteit, kreeg een breedte van 9 meter. De belasting waaraan ze onderworpen werd bedroeg 125 ton. Het draaiend brugdek, met een lengte van 38,65 m, woog 300 ton : 150 ton ijzeren geraamte en 65 ton tegengewicht. Voor de bevoering werden tropische hard-houten soorten gebruikt in vervanging van eik en den zoals tot nu toe gebruikelijk was. Daardoor werd het onderhoud van de bevoering teruggebracht op het vernieuwen ervan elke zeven à acht jaar i.p.v. elk jaar.

Het elektrisch mecanisme voor het openen en sluiten der brug liet toe de brug in minder dan 70 seconden open of dicht te draaien.

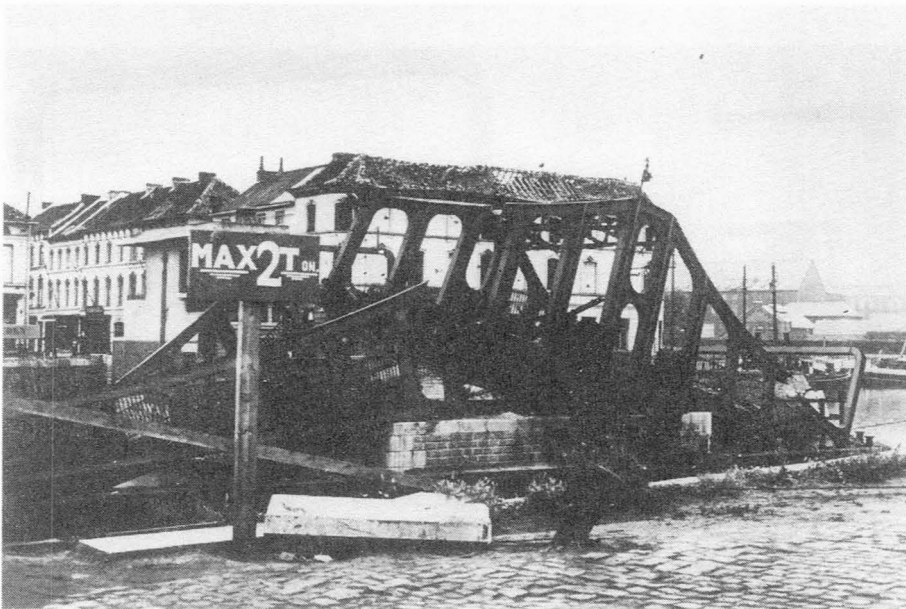
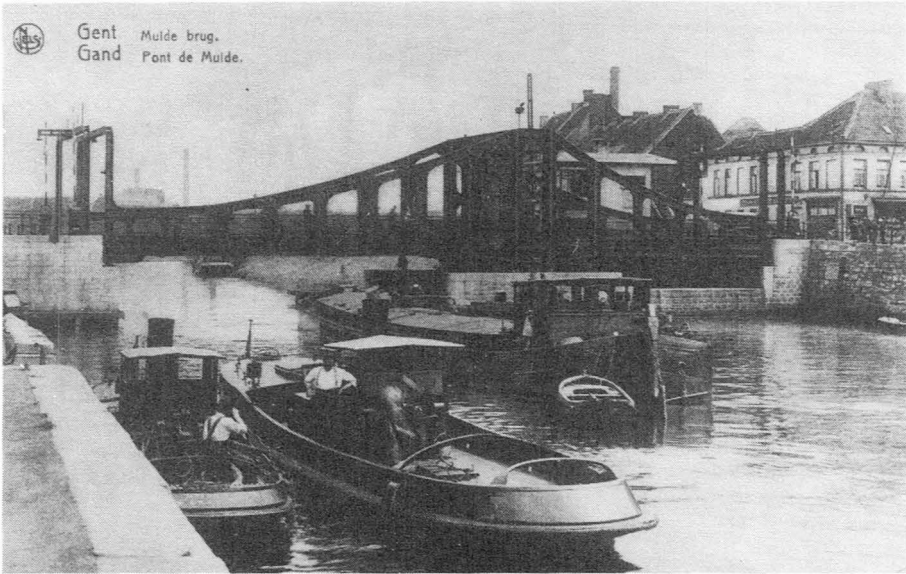
Bij de bouw dezer brug, van 19 april 1933 tot 11 januari 1934, werd eerst een voorlopige brug opgebouwd 36 meter stroomopwaarts en, na in dienstneming van de nieuwe brug, terug afgebroken. De plechtige inhuldiging had plaats op 8 april 1934 (constructie van A. Hillaert, 2.000.000 fr.)

Zes jaar later werd de brug opgeblazen, terwijl ze openstond (zie foto). Van 27 mei tot 20 juni 1940 werkte men aan een vlottende noodbrug, rustend op een schip, stroomafwaarts van de oude brug, de kosten : 95.511 fr.

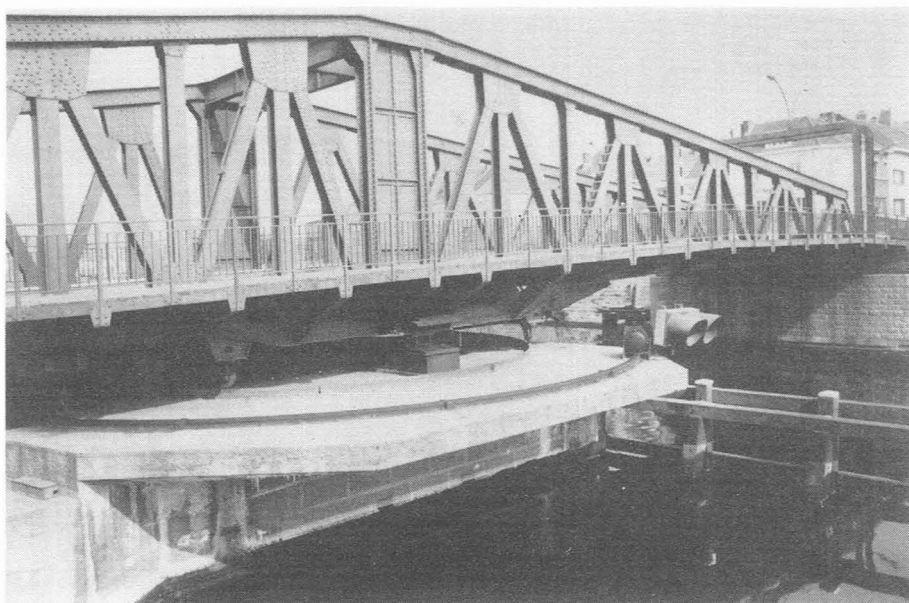
Het uitblijven van een definitieve brug, na de oorlog, schiep geweldige problemen voor het verkeer naar de Muide en Meulestede, zodat, op 31

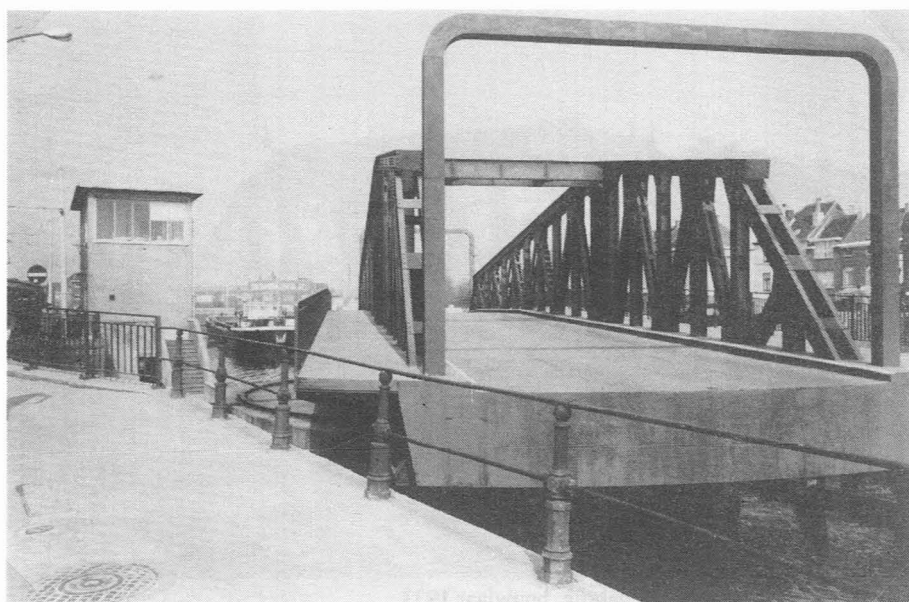
De Muidebrug van 1887 tijdens de slopingswerken in 1933. Ernaast, de noodbrug liggend op schepen. S.A.G.

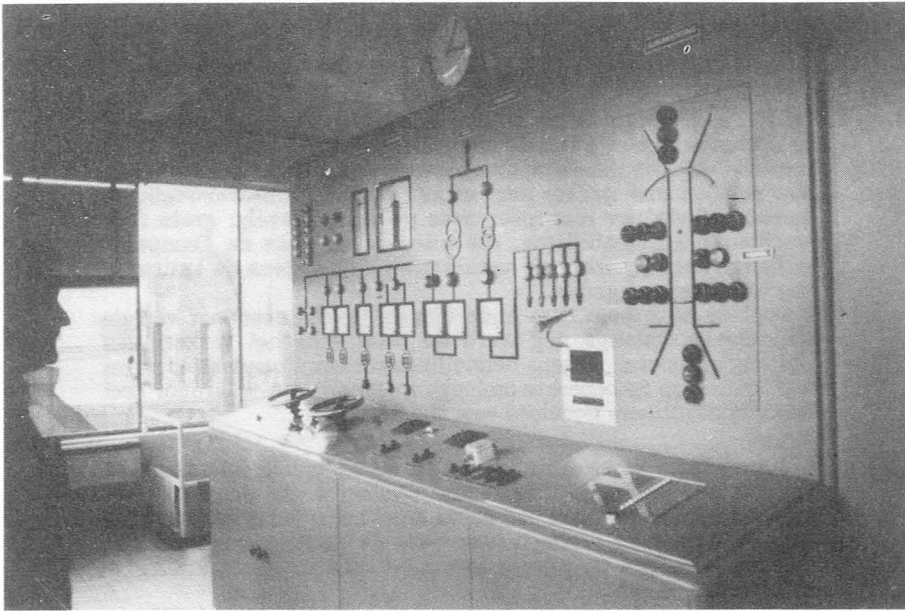
Mei 1940, de verwoeste Muidebrug, bouwjaar 1933.

De huidige brug.

De Muidebrug, bouwjaar 1950, tijdens het draaien (foto M. Laby, 1983).

Het controlebord van de huidige Muidebrug (foto Labyn, 1983).

december 1947 een aanbesteding plaats had voor een nieuwe metalen draai-
brug. De firma "Setra" begon met de bouw ervan op 2 februari 1948. Op 24
april 1948 lezen we in dagblad "Het Volk" :

Afschaffing voetbrug aan Muidebrug, opgedrongen door de werken voor de
nieuwe wegbrug. Voetgangers zijn aangewezen op de noodbrug die 6, 7 maal
daags, telkens 30 à 45 minuten buiten dienst is.

De nieuwe brug werd in gebruik genomen in januari 1951. De totale kostprijs
beliep 21.500.000 fr.!

De vrije hoogte onder het brugdek is nu 4,5 m geworden, daartoe was het nodig
de omgeving met 1,3 meter te verhogen, om alzo het draaien der brug zoveel
mogelijk te verminderen, ten voordele van het wegverkeer.

Deze brug is een typisch voorbeeld in de evolutie der bruggenbouw : bij elke
vernieuwing werd de brug breder, groter en de proefbelasting steeds maar
zwaarder : van 13 naar 125 ton; ook de doorvaarbreedte en hoogte werden
groter, dit als aanpassing van het verkeer, zowel te water als te land.

Dat er af en toe nog wel eens moeilijkheden zijn met deze brug bewijzen de
artikelen in de kranten, die natuurlijk elke gelegenheid aangrijpen om commen-
taar te leveren op de diensten van Bruggen en Wegen!

Voor de volledigheid laat ik nog enkele gegevens volgen over de huidige brug,
welke de brugwachters me bereidwillig medegedeeld hebben.

De tijd voor het openen en sluiten van de brug bedraagt ongeveer acht minuten,
daarin begrepen de doorvaart van één schip.

DEFECT WEGENS KOUDE

Muidebrug weer onderbroken

GENT. — De Muidebrug wordt een bijzonder zwakke schakel in de verkeerscirculatie van de stad. Gisterochtend omstreeks 9 uur werden brokken gemaakt toen men de brug wilde opendraaien. Het mechanisme werkte nog, maar uit veiligheidsoverwegingen mocht het verkeer niet meer over de brug. Gevolg: grote files wachtende automobilisten, die uiteindelijk naar de Dampoort geloodst werden, waar de verkeersoverlast tijdens de spitsuren nog wat werd aangedikt.

Voor de buurtbewoners ondervinden steeds meer last van de Muidebrug. Onlangs nog werd de brug voor het verkeer een tijdlang afgesloten wegens herstellingswerken. Toen was er nogal wat kritiek op de beperkte omleggingssignalisatie, waardoor heel wat weggebruikers nodeloos veel tijd verloren.

Koude

Gisterochtend blokkeerde de brug omdat enkele mechanische stukken het begaven. Bij Openbare Werken wistte men het defect aan de koude, maar men had goede hoop het euvel in een uurtje te kunnen herstellen. Ondertussen werd de politie verwittigd, die met manschappen ter plaatse kwam om de wachtende automobilisten om te leiden.

De herstelling duurde echter veel langer dan verwacht. Gistermiddag hoopte men dat de brug vandaag terug in gebruik zou kunnen genomen worden. De politie bleef op post. De kritiek van de buurtbewoners aan het adres van Openbare Werken en de politie sloeg vooral op het feit dat de Muide voor de zoveelste keer afgesneden werd van de binnenstad.

Bij Openbare Werken wees men op de ouderdom van de metaalconstructie, meer dan 40 jaar. De politie verzekerde dat zij alles had gedaan ~~wat mogelijk was~~ om de verkeersellende te beperken. — (H.S.)

De brug wordt vandaag gemiddeld, nog acht maal gedraaid.

De brugwachters werken in ploegverband, van 8u30 tot 18u30, zeven dagen per week.

Elk schip, waarvoor de brug dient opengedraaid te worden, verwittigt de brugwachter door signalen met zijn hoorn. De brugwachter schrijft na elke beweging van de brug, de naam van het schip in en het uur in een boek dat stipt bijgehouden wordt en geraadpleegd in geval men bijvoorbeeld een schip (of schipper) op een bepaald ogenblik wil terugvinden.

Elke woensdag wordt de brug gesmeerd, het brugdek en de controlezaal worden eveneens onderhouden door de brugwachters.

Voor ernstige defecten bestaat er een speciale dienst waar de brugwachter steeds een beroep kan op doen.

Jaar	Soort	Lengte	Breedte van :			Vrije hoogte	PROEF
			rijweg	voetpad	doorvaar		
1844	Draaibrug, metaal	26,5	2,65	2 x 0,9	13	2,94	13.000
1868					13		
1887					16,34		
1933					16,34		
1950					20		
	Staatsbrug						

Jaarverslagen 1868, 1886, 1933, 1940, 1948-1951
dossier G582.
Atlas Goetghebuer.
J.J. Steyaert 1857.

M. LABYN
('t vervolgt)

OPROEP AAN ONZE LEZERS

Om te kunnen voldoen aan de talrijke vragen naar oude nummers van ons tijdschrift "Ghendtsche Tydinghen", doen wij beroep op uw medewerking om afstand te doen van nummers of jaargangen die niet meer worden gebruikt. Een overeen te komen vergoeding voor deze vriendendienst kan desnoods overwogen worden.

De inlevering gebeurt op het Documentatiecentrum (Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-Amandsberg), alle zondagen van 10 tot 12 uur.

Het D.C. is gesloten op feestdagen en in de maanden juli en augustus. Wij danken u bij voorbaat voor uw geste.

De bibliothecaresse,
Mevr. Van Geluwe-Eggermont A.

GENSCHEN WOORDE EN UITDRUKKIJNGE

Deel V

**kaak, kaak,
nen twiedekker!**

Gentse woorden & Uitdrukkingen

*Bijien oeschart...
en oetiekend deur*

Eddy Levis & Gill Van Geert

Van dit boek van Eddy Levis en Gill Van Geert verscheen een 2e vermeerderde druk.

Het bevat een 100-tal extra synoniemen, een 10-tal uittreksels van Gentse revues en 2 fac simili's van Gentse liedjes.

Alhoewel de oplage 500 exemplaren bedraagt is deze 2e druk bijna volledig uitverkocht.

Gelukkiglijk geen echt probleem voor de lezers van "Ghendtsche Tydinghen" die - met een beetje geduld - zullen kunnen genieten van de integrale tekst.

Tseef de kleppe

1. Klep van een klak of muts. Wordt gezegd van iemand met een grote klep.

"Kleppe, kleppe, goade gij mee?

en al die nog geen kleppe-n-ee

en goa mee mij nie mee". (oud volksliedje)

2. Een kleppe : een babbelaar, een lawaaijous.

3. Was het pseudoniem voor Michel Casteels, journalist naast Piet Korrel, Thomas Pips, Micca, Sportvliegske, enz...

De kleppekijker

1. Syn. : "nen duiker; ne luimer" : een geniepig of schijnheilig man.

Scherp, soms vals kijken. In het Middelnederlands vinden we "lûmen" wat "belagen" betekent. Vergelijk met het Noors "lyma" : boos, loerend kijken en het Oudnoors "lymskr" wat sluw en loens betekent.

2. Syn. : "nen êwen duiker" : een oud man die nog naar de vrouwen loert. "t Es ne liefhebber van de witte mutse" (: toen vrouwen nog witte kanten mutsen droegen).

Iemand die van onder de klep van zijn pet geniepig naar alles loert.

SIES : "Gé èwen duiker, hèwd i ligge, g'hèt e gerief, gij!"

("Oe èwer oe zotter", p. 13).

Diene vuile kwezel

Toegepast op een begin; afkeurende en soms smadelijke benaming voor vrouwen of meisjes die een zeer overdreven vroom leven leiden.

Is ook op mannen toepasselijk. Ook in de betekenis van sul, sukkel, lafaard. Veelal gebruikt op iemand die overal te pas en te onpas de godsdienst bijhaalt, zoals in de volgende uitdrukkingen :

"Mee stuifregen en fijne kweezels roakt men bedrogen, omdat men er zich niet veur ducht. Ne gesleepe kweezel" : een schijnheilige valse vrouw.

"t Es ne kweezel bij gebrek an ne ezel, bij gebrek an ne man die ze nie krijge kan. Er zijn veel kweezels bij gebrek an ezels" en "Ne kweezel kan mier kwoad doen mee heur tonge dan mee heur gat". Afl. : kweezelderije. Samenst. : kweezelkonte, kweezelschole (katholieke school).

Fonske den pirdentand

Syn. : "de pirdemuile".

Gezegd van iemand met grote tanden.

Fonske : verkleinwoord van Alfons.

Den azijnzieker

Voor verklaring : zie tekst bij plaat 3.

De hier afgebeelde man heeft ook een "kletshuufd, ne kletskop, ne kletsekop" of "ne koalkop". "Zijn huufd groeit deur zijn haar" zegt men.

De kloefneuze

Syn. : "Nen blusscher; nen domper; ne neuze van een elle lank; hij hee achter de deure gestaan als de neuzen uitgedeeld zijn; ne petaoterneuze; es dat ne patat (petaoter); es da nen djoefel; ne neuze gelijk ne kloef; ne neuze gelijk ne kissendomper" (: kaarsensnuiten).

Over grote neuzen zei men verder nog : "Hij hee zijne neuze nie thuis geloate; hij es 't er bij geweest; hij es niet te loate gekome oas ze de neuze uitgedeeld hèn; dat hij van gèwd (goud) woare hij zoe hem in den berg kunnen stellen". Hier wordt de berg van barmhartigheid bedoeld : hij zou er nog een goede stuiver kunnen van maken.

"Zijne neuze ziede van verre; oas zijne neuze in huis es, zijn zijn biene nog op stroat".

é.seeff de kleppe

Diene vuile kweezel.

Fonske den pirdentand

den azijnzieker

de kloefeneuze

de miure leppe

de pennelekker

de pokremuile

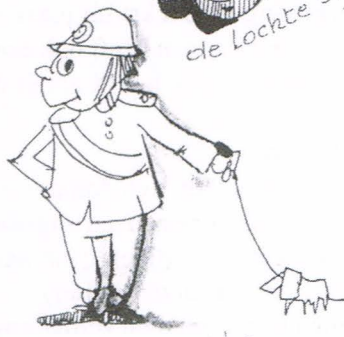
de lochte sigare

de pikkel

de zatte faktor

de klakke

De muureleppe

Syn. : "Een tuitmuile".

"ne muur" is een moor of neger en een "leppe" is een lip.

Toegepast op iemand met zeer dikke lippen; negerlippen.

De pennelekker

Spotnaam voor een bediende of ambtenaar.

Wanneer men vroeger een nieuwe stalen pen op zijn pennestok stak, likte men er even aan vooraleer ze in de inkt te dopen; zo bleef die beter aan de nieuwe pen kleven.

De pokkemuile

Syn. : "Een wafelmuile, de sponse" (een gezicht met putjes).

Vaak als bijnaam gegeven aan iemand met een pokdalig gezicht. Een "pokkemuilke" was dan weer iets heel anders. Het betrof een gebakje gemaakt van bloem, water, stroop of bruine suiker en een weinig gebroken amandelen. "Veur de goekuup" werden de amandelen wel eens vervangen door hazelnoten.

De lochte sigare

Iemand zonder veel diepgang die lichtzinnig spreekt of handelt.

Syn. : "'t Er zit nie veel in...".

De pikkel

Syn. "de krukke" : iemand die met een kruk gaat. "De manke (puut)".

Over lange magere benen zegt men soms dat het "pikkelbiene" zijn.

Als hij "mee zijn pikkels omgevallen es", dan ligt hij er.

"Ge moe diene manke ne kier zien pikkele" : zegt men van iemand die zich hinkend voortbeweegt.

De zatte facteur

Scheldwoord. Wordt gezegd van iemand die graag een glaasje lust. Vroeger was het de gewoonte dat de drager van een brief door de bestemming gelaafd en zelfs gespijst werd. Vooral bij een goede boodschap was men gul met wijn en sterke drank. Het geven van een "dreupelke" aan de "facteur" of postbode bleef nog lang ingeburgerd, vooral 's winters en als er pensioen was, gebeurde dit vaak.

De klakke

Syn. : "pinne, stokagent, klakagent", omdat de agenten ofwel zo genoemd werden naar de pin op hun helm, hun knuppel of "matrak" en in het laatste geval omdat de helm bij de agenten vervangen werd door een pet of klak. Spottend noemde men een politieman wel eens "Agent 17"... Vroeger droegen de

agenten nl. een nr. op de kraag. Het dragen van nummers werd afgeschafte op 25 januari 1971 bij de Gentse politie.

Nog een andere "bijlap" voor de agenten was "de bloendekappers mee hulder bloendekappersmes", naar het feit dat zij een sabel droegen, om "bloende" of saucisson de Boulogne te kappen, zeiden de Gentenaars. Ook "gardeviel" (<Fr. : garde-ville) is een synoniem. Dit kennen we nog uit het liedje : "Luupe, luupe, luupe, de gardeviel es doar, de goardeviel es doar, de gardeviel es doar" (bis).

SIES

I.

Die liefde waar hij hier over zaagt
hoe durft hij daaraan probeere,
peist niet dat hij iets in 't herte draagt
alzo n n n oude peere.

Dat kluiten liefde waar, 'k zei ja,
want daarin est'ne felle,
al heeft hij alle dage scha, toch zit z'hij maar te telle,
en veur wa geld eiwel merci,
zie ik die minne daarvoor nie.

Refrein

Ge moet U goed bepeize,
wilt ge niet zitte in de pijn,
mee zoo n n n oude grijze,
't zou persies uw vader zijn.
En hij zou zitte zage, hertefritte es zijn doel,
'k zou u ferm beklage, mee zoo een pokkesmoel

In de revue "Het weewtje van de Muide" (p. 2) heeft men het ook over een "pokkesmoel."

DOCUMENTATIECENTRUM - WERKING 1991

BIBLIOTHEEK

Uitleningen

BOEKEN	1990	1991
Algemeenheden	1	2
België-Buitenland	14	28
Economie	1	5
Gent	500	356
Geschiedenis	237	195
Kunst	4	10
Localia	76	87
Oost-Vlaanderen	232	214
Sint-Amandsberg	151	60
Taalkunde	9	16
Volkskunde	36	42
Natuurkunde	-	-
Opvoeding-Onderwijs	1	-
Letterkunde	1	-
Licentiaatsverhandelingen	-	-
	<hr/>	<hr/>
Subtotaal	1263	1015

VARIA

Bidprentjes	8	-
Plans	86	247
Prentkaarten	16	68
Foto's	111	4
Affiches	5	4
Diversen	1	-
	<hr/>	<hr/>
Subtotaal	227	323

TIJDSCHRIFTEN

Subtotaal 4320 1726

ADMINISTRATIE

Gemiddeld uitleningscijfer per
openingsdag (2 u.)
Aankoop boeken

105 73
33 29
(32440 F) (20323 F)

Voor 9.755 F gratis binnengebrachte werken.

(pas verschenen)

Giften	236	
	(1770 exempl.)	
		(wat minder exemplaren)
Boete	745 F	
Ruildiensten	165	157

COMMENTAAR BIJ DE WERKING

Uit de statistische gegevens, stellen wij een merkelijke daling vast, van het algemeen uitleningscijfer (3.064 i.p.v. 4.320 vorig jaar).

Er werden minder boeken uitgeleend (1.015 - 1.263) en vooral veel minder tijdschriften (1.726 - 4.320).

De varia daarentegen, genoten een grotere belangstelling (323 - 227). Onder de uitleningstoppers vermelden wij zoals elk jaar : werken over Gent, over Oost-Vlaanderen en over Geschiedenis.

Het aantal bezoekers, is nochtans praktisch gelijk gebleven (1.653), daaruit besluiten wij, dat er meer ter plaatse werd opgezocht, maar minder ontleend, te wijten aan de mogelijkheid nu ter plaatse te fotocopieren.

De drukst bezochte maanden waren dit jaar :

Juni met 200 en December met 213 bezoekers.

De zwakste maanden :

Februari met 145 en september met 119 bezoekers.

Waardevolle werken werden aangekocht en er werd voor 9.755 fr. pas verschenen boeken gratis in ontvangst genomen.

Bij toepassing van het nieuw reglement (boete voor telaarcomers) is er 745 fr. in kassa gekomen.

1991 is voor het Documentatiecentrum in figuurlijke en letterlijke zin, een bewogen jaar geweest.

Onze bibliotheek is volledig gerenoveerd en is van de eerste verdieping naar het gelijkvloers overgebracht.

Meer ruimte en een beter aangepaste uitrusting bezorgen ons grotere werk-faciliteiten, wat een voldoende stimulans betekent om verder onze opvoedende taak nog beter te vervullen.

Wij danken niet alleen de wekelijkse bezoekers, die van het rijke fonds gretig gebruik maken, belangstellenden aanbrengen en aldus het Documentatiecentrum bekend maken binnen en buiten onze stad, maar wij betrekken ook bij deze lofbetuigingen, de medewerkers, die vrijwillig het materiële of administratief werk uitvoeren en de bezoekers helpen in hun opzoekingen.

Dit jaar, gaat ook onze speciale dank, naar de stad Gent, die ons in de mogelijkheid stelt, tot een betere ontplooiing te komen.
Zoals elk jaar, al mijn sympathie en mijn warme dank voor de hulp en de morele ruggesteun.

De bibliothecaresse,
Mevr. VAN GELUWE-EGGERMONT A.

OUDHEIDKUNDIGE KRONIEK

Het Slagveld en de omliggende straten

Deze bijdrage van Alfons Van Werveke verscheen in "De Gazet van Gent" van 16 oktober 1921.

Twee weken geleden hebben wij gezeid, dat het gedeelte van het *Hof ter Posterne*, buiten de oude vestingen, een wijk besloeg, die men *Slagveld* heette. Dat beteekent niet een plaats waar twee legers tegen elkander streden. De namen van de omliggende straten doen ons de ware beteekenis van dien naam kennen. Merken we terloops aan, dat slagveld niet in zijn huidige beteekenis is gebruikt in de middeleeuwen, althans wij hebben het nooit als dusdanig ontmoet en ook in het Middelnederlandsch Woordenboek van Verdam is het niet te vinden.

Het Slagveld was begrensd door de *Brandstraat*, waarmede wij ons reeds bezig hielden, de *Houtleie*, de *Maagdestraat*, de *Papegaaistraat* en den *Galgenberg*, waarna de *Holstraat* leidt.

De *Houtleie*, de oude vestinggracht, en den aangrenzenden oever noemde men in de middeleeuwen kortweg de *Gracht* of de *Leie*. De houthandelaars leiden langs den oever hun hout in stapels, blokken, planken, mutsaards, enz.

In de XVIe eeuw was het zelfs verboden elders dan aldaar hout te leggen op den openbaren weg, en op dat tijdstip heet men de kaai de *Houtleie*. Die gracht welke men gedurende lange jaren had laten toeslijken, werd opgevuld in 1899. Volgens onze bescheiden meening was ze veel meer schilderachtig dan de lange omheiningmuur, dien men er sedertdien heeft gebouwd.

De *Maagdestraat*, wordt alzoo reeds genoemd in de XIVe eeuw; we weten niet waarom.

De wijk, waarover we handelen, maakt slechts deel uit van de stad sedert 1274 en nog is het pas in 1299 dat de Graaf van Vlaanderen den koop bevestigde. Het is echter hoogst waarschijnlijk, dat de stad sedert lang reeds een gedeelte van den heuvel, die er lag, had gehuurd om er haar galg, haar wielen en haar mik

te plaatsen, want we vinden nergens binnen de oude vestingen een spoor van een galgeveld. De huidige naam *Galgenberg* zal dus wijzen op de eerste strafplaats der stad.

Toen de wijk bepaald aan de stad kwam (1299), werd op de *Muide*, die de Schepenen terzelfdertijd kochten, een ander galgeveld gemaakt. De plaats, langs den Meulesteedschen steenweg gelegen, is heden ten dag nog als *Galgenberg* bekend.

Op den heuvel nevens het *Slagveld* stonden verschillende molens, enkele om graan te malen, andere om olie te slaan. Elke molen droeg een naam : zoo vinden we vermeld den *Rooden Molen*, den *Koelmolen*, de *Bakkerinne*, *Wispeberg*. Verschillende oorkonden leeren ons, dat het op dezen laatsten was, dat de drie gilden van de stad, Sint-Joris-, Sint-Sebastiaan- en Sint-Antoniushilde, naar den papegaai schoten in de XVde eeuw. Daarom werd *Wispeberg* den *Papegaaimolen* geheeten, en die naam verdringt den anderen in de XVIde eeuw.

Daar de papegaaischieting van de gilden een gebeurtenis van belang was, moet men niet verwonderd zijn, dat de straat, die naar den *Papegaaimolen* leidde, reeds in de XVIde eeuw de *Papegaaistraat* heette, welk woord niet mag vertaald worden door *rue du Perroquet*, maar door *rue du Papegai*. De molenberg van den *Papegaaimolen*, welke de Maatschappij van Landbouw en Kruidkunde eerst tot een soort amphitheater had ingericht, verdween in 1867, om plaats te maken voor de groote zaal van het Casino.

Wij hebben gezegd, dat op den *Galgenberg* verschillende molens stonden, waar de olie uit het koolzaad werd geslagen. Die molens heetten slagmolens, de molenaars, olieslagers. Dit laatste woord werd uitgesproken en geschreven *oolslagher*, *hoolslagher*; in de XVde eeuw verschijnen *olislagher*, *holslaghere*. Het is dan ook natuurlijk, dat de straat, die van de Hoogstraat naar de *slagmolens* liep, *Oolstrate*, *Hoelstrate*, *Holestrate*, *Hoolstrate* geheeten werd, waarvan *Holstrate* werd gemaakt, dat men in 1812 vertaald heeft door *rue de la Caverne*, als het *rue de la Navette* moest zijn.

En *Slagveld*? De grond wordt soms eenvoudig weg *Veld* geheeten, maar meest ontmoet men *Slagveld*. Het strekte zich uit tot aan den voet van de slagmolens, tot aan den *Galgenberg*. Het is natuurlijk daar, dat de oorsprong van den naam te vinden is, die dus beteekent het veld, aan den voet van de slagmolens, en niet is wat men heden ten dage door slagveld verstaat.

A. VAN WERVEKE

VRAAG EN ANTWOORD

Aan de Heer David Maes hadden wij het volgende gevraagd :

"In de straatnamenlijst gepubliceerd in "Gh. T." 1991 - Nr. 4 - p. 212 staat er : Charles DE L'EPEEPLEIN - Grondlegger doofstommenonderwijs 1712-1789.

Vindt u niet dat het een beetje ver gezocht is een plein in Gent te noemen naar een 18e eeuwse Frans logopedist?

Zou het niet kunnen dat dit eerder genoemd werd naar Majoor Charles de l'Epee die aan de Coupuregang woonde en er in 1783 een tuin met gloriëtte liet bouwen. Op die plaats zou later "Au Jardin de Frascati" komen."

Het antwoord van de Heer Maes is duidelijk. Hij schrijft ons :

Hetzelfde zou kunnen gezegd worden van een hele reeks andere Gentse straatnamen met een persoonsnaam zoals b.v.b. de Francisco Ferrerlaan, de Friedrich Froebelstraat, de Mahatma Ghandistraat en noem maar op.

Het Charles de l'Epeeplein is, zoals U waarschijnlijk wel weet, van vrij recente datum. Het werd aangelegd op de plaats waar voorheen het z.g.n. Doofstommenhuis stond. Waarschijnlijk heeft men via de naam van Charles de l'Epee willen in herinnering brengen dat op die plaats jarenlang doofstommenonderwijs werd gegeven.

Het is wel een merkwaardig toeval dat niet ver daar vandaan een Majoor Charles de l'Epee woonachtig was en dan nog in de periode waarin kanunnik l'Epee leefde.

Kanunnik de l'Epee werd geboren te Versailles op 25 november 1712. Hij bracht er zijn jeugd door. Later verliet hij deze stad om "zijne studiën voor den geestelijken staet, in een daartoe ingerigte school, te voltrekken".

Daarna studeerde hij rechten te Parijs en werd in die stad advocaat. Onder invloed van Bossuet, bisschop van Troyes, werd hij priester gewijd en kanunnik in die stad benoemd.

Hij overleed op 23 december 1789. In de Sint-Rochuskerk te Parijs werd een gedenkzuil voor hem opgericht.

Eén en ander komt uit een boekje : "De tael der natuer of de oorspronkelijke gebaerden tael der doofstommen" door Jos Cappron bestuurder van het gesticht voor doofstommen te Antwerpen (Gent, 1858).

Het boekje werd me destijds uitgeleend door broeder Fernand Schepkens (lid van onze kring) vroeger verbonden aan een doofstommeninstituut in het Brusselse maar sinds enkele jaren verbonden aan het Instituut voor Psychiatrische Verpleegkunde Prof. Guislain te Gent (zijn ene broer is er broeder-onderdirecteur en zijn andere broer is broeder in Sint-Jan de Deo te Gent).

Uit het voornoemde boekje heb ik het gedeelte dat over de l'Epee gaat gecopieerd.

Tussen mijn documentatie vond ik naar aanleiding van Uw schrijven nog een

steunkaart van de "Vrienden van priester de l'Epée" uit Gent met op de versozijde het gebarentaalalfabet.

Het zal dus wel geen toeval zijn dat hier te Gent kanunnik de l'Epée een straatnaam kreeg en in zekere zin zelfs terecht.

Dit kan niet gezegd worden van een hele reeks andere straatnamen met een persoonsnaam waarvan de binding met Gent soms compleet onbestaande is. Persoonlijk betreur ik dat, naast oude toponymen, er niet meer voorrang wordt gegeven aan Gentse figuren bij de keuze van een nieuwe straatnaam. Er is nochtans keuze te over. Ik wil hier maar twee namen noemen, nl. Karel Waeri en Lieven van Pottelsberghe.

Van de Heer **Mark Rummens** komt de volgende vraag :

"Sinds enige tijd woon ik in de Muilaardstraat. Tot 1981 was de naam Joseph Muylaertstraat. Wie was Joseph Muylaert? Waarom werd deze naam vervangen? Waarom naar een homoniem (zoals Mussenstraat en Achilles Musschestraat)? Is Muilaard een toponiem?"

LEZERS SCHRIJVEN ONS

Mevrouw Steels schreef ons i.v.m. de Bernheimlaan.

Deze is niet genoemd naar de Duitse geschiedkundige Ernest Bernheim (1850-1922), noch naar de Franse geneesheer Hippolyte Bernheim (1837-1919), maar naar Generaal Bernheim die overleed op 13 februari 1931. Meer inlichtingen over deze generaal kunnen bekomen worden bij het Ministerie van Landsverdediging en bij het Koninklijk Museum van het Leger en van de Krijgsgeschiedenis (Jubelpark 3 te 1040 Brussel).

Zij voegt bij haar brief een uittreksel van de "Geschiedenis van de Vrijzinnigheid in België in de 19e en 20e eeuw", een vrij lange verhandeling die haar echtgenoot Michel Steels destijds schreef. Wij publiceren er hier een kleine passage uit die precies gaat over Generaal Bernheim. Hij werd algemeen vereerd als een van onze oorlogshelden.

Enkele dagen na zijn dood publiceerde Kardinaal Van Roey een schrijven waarin hij verklaarde : "Het is onze plicht als bisschop en als primaat van België onze mening openbaar te maken ten opzichte van de nationale begrafenisplechtigheden toegekend aan de asse van Generaal Bernheim."

Wat was er gebeurd? Generaal Bernheim was verast in Parijs omdat dit in België nog niet mogelijk was. Hij werd met militaire eer begraven te Brussel. Kardinaal Van Roey verklaarde verder : "Wij brengen hulde aan de grote soldaat, aan de vermaarde generaal die een van de bewerkstellers was van

de overwinning en van de bevrijding van ons vaderland. Het is terecht dat, ter gelegenheid van zijn overlijden, de natie hem haar bewondering en erkentelijkheid betuigde, maar deze nationale manifestatie had kunnen en moeten gebeuren op een manier die beantwoordde aan het unaniem gevoel en die de tradities van het land eerbiedigde. Wij betreuren dat dit niet gebeurd is. Opgevat onder de vorm van eerbewijzen gebracht aan de asse van een gecremeerde, is zij een uitdaging aan het katholiek geweten en verwerpt zij de eeuwenoude gebruiken van het Belgisch volk dat slechts de eervolle teraardebestelling van zijn doden gekend heeft; ze doet geweld aan het gezond verstand aangezien er geen sprake kan zijn van een begrafenis na het vernietigen van het lichaam door verassing. Het Belgisch volk kan en mag niet als solidair beschouwd worden met een dergelijk misplaatste manifestatie." Getekend : Mechelen, 19 februari 1931. Kardinaal Van Roey.

Van de Heer **Paul Eeckhout**, Ere-Conservator van het Museum voor Schone Kunsten van Gent, ontvingen wij de volgende brief :

"Met belangstelling - zoals altijd - heb ik de "Ghendtsche Tydinghen" van Januari gelezen, meer in het bijzonder het artikel van André Despretz over "De Gentse Triënnale van 1895".

De schrijver spreekt (blz. 13) over de sectie "Toegepaste Kunst" en zegt "de voorwerpen werden niet in de catalogus opgenomen." Ik kan er aan toevoegen dat buiten de gewone catalogus (met 991 nummers) twee "supplementen" werden uitgegeven, namelijk

1° OBJETS D'ART

209 werken van : C. Ashbee - Ch. Baes, Em. Berchmans - Bigot - Carabin - Al. Charpentier - Chéret - A. Ciamberlani - O. Coppens - W. Crane - Dalpayrat et Lesbros - Delaherche - Maurice Denis - Doudelet - Paul Dubois - A. Finch - Grasset - Fitzroy (Society Pictures) - V. Hageman - J. Herbays - G. Hobé - La Royale - G. Lemmen - G. Murren - W. Morris - Nys - L. Overloop en R. Evaldre - A. Rassenfosse - P. Roche - Ch. Samuel - G. Serrurier - Taubman - Tavernier - Tiffany - Toulouse-Lautrec - V. Valgren - F. Valloton - Virginal.

2° PEINTURE - AQUARELLES - GRAVURE - SCULPTURE

Nrs. 992 tot 1022.

Peinture : Werken van W. Albracht - H. Bodart - A. De Hogendorp - Mademoiselle Marcotte - Ch. Mertens - J.P. Meslé - B. Repelius - A. Sisley - F. Toussaint - E. Van Doren - L. Von Hofmann - E. Wante - F. Willaert.

Aquarelles : E. Berchmans - C. Meunier - A. Pointelin - H. Rolin - Jakob Smits - J. Vermeulen.

Gravure : Auguste Danse.

Sculpture : Paul De Vigne - Constantin Meunier.

Van de Heer **Leon De Temmerman** komen de volgende opmerkingen :

"In het artikel "Buurtbewoners uit het Blindeken" van de Heer Jaime Jurdan

(Gh. T. 1991 - Nr. 6 - p. 353) is er sprake van een eerste moord. Dat na al die jaren wel enkele details aan het vervagen zijn gegaan is begrijpelijk. In het Antwerps weekblad "De Stad" verscheen daarover een reportage van de gekende Gentse journalist Staf Hapke (pseudoniem van Gustaaf Haché). De moord gebeurde op woensdag 15 november 1933. Plaats van gebeuren was een snoepwinkeltje op de hoek van de Ramen en de Brouwerijstraat (nu verdwenen voor een groot kantoorgebouw). Daar woonde het echtpaar André I. en hun twee kinderen, respectievelijk 3 jaar en 17 maanden oud. Terwijl de vrouw in de plaats van haar man naar de rechtbank was i.v.m. gepleegde diefstallen en aftroggelarijen kwam de bankloper Edgard Vervalcke (58 jaar) zich aanbieden met een wissel ter afkorting op de aankoop van een Russische biljart. Er zou een woordenwisseling geweest zijn waarbij de dader eerst met een breekijzer, daarna met een kapmes op de bankloper insloeg. Later op de dag is de man overleden. Daarop vluchtte de dader met het geld en met de fiets van het slachtoffer naar een herbergmeid in het Serpentstraatje. Samen vertrokken zij per taxi naar Brussel om de bloemetjes buiten te zetten. Ze maakte eerst nog een ommetje langs Wetteren. Daar werd de dader gevat terwijl hij een partijtje biljart aan 't spelen was.

De andere moord, even opgerakeld op p. 354, betreft de 79-jarige schoenmaker Jozef Tassaert. Deze werd vermoord op 10 februari 1927 bij middel van een zwaar ijzeren voorwerp (waarschijnlijk een koevoet). De dader zou een medebewoner geweest zijn, een zekere Leo P. Maar in april 1933 verklaarde een andere meervoudige moordenaar dat hij het gedaan had, waarop de tot doodstraf veroordeelde vermoedelijke dader op 27 april 1933 in voorlopige vrijheid werd gesteld. Achteraf bleek dat de meervoudige moordenaar de schoenmaker niet kon vermoord hebben waarop dan een nieuwe naam viel. In andere woorden, het werd een lugubere vaudeville. Ook dit werd beschreven door Staf Hapke in "De Stad" van 29 december 1933."

De Heer Jaime Jurdan schrijft ons :

"Mijn hartelijke dank aan Mevrouw Steels, Mejuffer J. De Smet en de Heer Erik De Keyser. Hun opmerkingen bevestigen dat de herinneringen uit mijn kinderjaren nog goed vastzitten in mijn kop. Had ik maar hetzelfde olifantengeheugen voor actuele zaken!

Mejuffer De Smet heeft natuurlijk gelijk. De naam van de regenmantelzaak op de hoek van de Begijnengracht was wel BABLO en niet BRABO zoals ik schreef. Nog een kleine herinnering bij dit huis. Het trottoir is daar nog steeds zeer nauw en toen in de jaren '20 Tram Nr. 1 komende uit de Rabotstraat, daar de bocht moest nemen naar de Burgstraat, moest men zich dicht langs de muur of tegen het raam van "Bablo" drukken. Op een morgen, bij het naar school gaan, kwam daar eens in volle vaart, een pompierswagen, getrokken door 2 geweldige paarden in volle galop. Door de snelheid slipte de wagen in de bocht en de wielen botsten met krakend geweld tegen de borduur, juist toen ik op

die gevaarlijke plaats was. Ik haastte mij naar school, waar ik aankwam met hevige hoofdpijn.

Accoord met Mevrouw Steels en met de Heer De Keyser, ik herinner het mij nu ook, de naam was inderdaad De Stoppelaere. De naam Bombeke is mij ook niet vreemd, maar ik herinner mij nauwelijks de varkensslagerij. Als er thuis charcuterie nodig was voor het avondmaal, stuurde Moeder of Grootmoeder mij naar de Begijnengracht bij De Rudder. Het was dichterbij en minder gevaarlijk, zonder te spreken van De Rudder's leverpastei die naar onze smaak was.

Hartelijk dank ook aan de Heer Hollanders die mij per brief het bestaan bevestigde van het groot geschilderd doek van kunstschilder Montald in de turnzaal van de Lagere Hoofschool Decroly.

De Heer **Mark Rummens** schrijft ons het volgende :

"Een drietal jaar geleden heb ik een repertorium gemaakt over alle straten in de buurt van het Sint-Pietersstation. Als afbakening werden de grenzen van de Sint-Paulusparochie genomen. Van 56 bestaande en 8 verdwenen straten, alsook van vier bruggen werd telkens vermeld : jaar of tijdperk van ontwerp, aanleg en bebouwing, de vroegere en de huidige naam en de verklaring ervan. Het is een tekst van zeventien bladzijden. Geïnteresseerden kunnen gratis een kopie bekomen. Ook op diskette verkrijgbaar." (Muilaardstraat 60 - 9000 Gent.)

In "Ghendtsche Tydinghen" 1992 - Nr. 1 - p. 54 schreef de Heer **Arthur De Decker** onder 6) "Adriaan Pietersstraat. Deze politieke gevangene zou niet gestorven zijn in 1945, doch wel in 1943 (zie J. Braekeleirs, Heemkundige Sprokkelingen over Mariakerke, Marka 1977, p. 138).

Als gevolg daarop ontvingen wij een brief van Mevrouw **Heliane Pieters**, zuster van deze politieke gevangene. Zij schrijft ons : "Met deze bevestig ik u dat mijn broeder **Adrien Pieters** in de tweede helft van april 1945 in het concentratiekamp "Sandbostel" gevangen was en daar door de Duitsers is doodgeschoten."

Erratum. In hetzelfde nummer van Gh. T., op p. 53, publiceerden wij een brief van de Heer **Erik Dekeyser** waarin er sprake is van een handel in ijzerwaren N.V. Sluis-De Keyser. Dit moet zijn : Huis De Keyser.

In het handschrift van de Heer Dekeyser was de H met zo veel sierlijke krulletjes omringd dat er een Sl van gemaakt werd. Ten onrechte dus.

In verband met de "Lijst van straten met een persoonsnaam - Stad Gent" in Gh. T. 1991 - N° 4, p. 208-223 en de naschriften in Gh. T. N° 1, p. 25-32 en 54, ontvingen wij volgende reactie van De Heer **Achiel Van Hecke** :

"In verband met deze lijst en de reactie daarop in het volgend nummer zijn wij

vrij enkele opmerkingen te maken :

JACQUES EGGERMONTSTRAAT : Voor de fusie noemde deze straat gewoon Eggermontstraat, wat zou kunnen beschouwd worden als een hommage aan de familie Eggermont, waarvan enkele weldoeners waren voor de gemeente Ledeberg en daarbij ook nog twee burgemeesters heeft voortgebracht.

De eerste burgemeester uit die familie was **JACQUES FRANCOIS MICHEL EGGERMONT** : hij was een katoenfabrikant te Ledeberg (bij de "Keyserpoort") en was burgemeester te Ledeberg in 1831. Hij werd beschouwd als de eerste burgemeester van Ledeberg na de onafhankelijkheid van België. Spijtig genoeg vermelden de gegevens in ons bezit geen geboortedatum (1797?), noch de datum van aanstelling tot burgemeester. Er zou wel een vonnis zijn van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent dd. 24/11/1834 waarbij de burgerlijke stand van de gemeente werd toevertrouwd aan twee assessoren (nl. De Buck Jacobus en De Mil Francis) waarbij men zou kunnen veronderstellen dat er op dat ogenblik geen burgemeester meer was. Trouwens op 5/1/1835 was de burgemeester te Ledeberg een zekere Louis J. Vaerenbergh. Het gerucht loopt dat deze man zichzelf het leven benam nadat aan het licht was gekomen dat hij documenten had vervalst om gemeentegronden in te palmen.

De tweede burgemeester was de genaamde **LOUIS FERDINAND EGGERMONT** : geboren te Ledeberg op 2 mei 1812, eveneens katoenfabrikant te Ledeberg. Hij stierf te Vorst op 4 april 1863. Hij was burgemeester tijdens de periode van 1846-1856.

De geboortedatum vermeldt in Gh. T. 1991 - N° 4 nl. 1/8/1795 is inderdaad deze van **NORBERT MARIE JACQUES EGGERMONT** en deze was dus geen burgemeester van Ledeberg. Hij werd inderdaad te Gent geboren (Houtbriel) op 1/8/1795 en stierf ook te Gent op 17/7/1867. Hij was notaris te Gent. Hij schonk de gronden om er de huidige kerk en het kerkplein op te richten. Het was dan ook om die reden dat men de straat welke recht op de kerk uitkwam de Eggermontstraat heeft genoemd."

Tot zover deze reactie i.v.m. de **JACQUES EGGERMONTSTRAAT**. Het is dus duidelijk dat er enige verwarring is ontstaan over wie er in feite bedoeld werd met Jacques Eggermont. Wanneer we er van uit gaan dat hier Norbert Eggermont bedoeld werd en het geboorte- en overlijdensjaar juist is, dan is de vermelding "burgemeester", zoals uit het voorgaande blijkt, foutief.

En Dhr. Achiel Van Hecke gaat verder :

"Een Aimé Reystraat heeft nooit bestaan te Ledeberg. Wel noemde de straat gewoon **REYSTRAAT**. Deze straat was een beluik. Men kan deze straat (beluik) situeren aan de Gaston Crommenlaan naar de parking achter de UCO-gebouwen. Ze bestaat nog altijd en noemt nu Henri-Joseph Reystraat."

Wij kunnen hier nog aan toevoegen dat het straatnaambord vermeldt "Industrieel, 1795-1870".

BIBLIOGRAFIE

In 1991 bevatte de publicatie van de "Koninklijke Commissie voor Geschiedenis" een interessante bijdrage van ons lid Dr. Jozef Scheerder, getiteld "Documenten in verband met confiscatie van roerende goederen van hervormingsgezinden te Gent (1567-1568)".

Daarin wordt een gedetailleerde opsomming gegeven van roerende goederen aangetroffen ten huize van 76 voortvluchtige of ondergedoken hervormingsgezinde Gentenaars, behorend tot verschillende economische en sociale groepen.

Dit biedt ons uitzonderlijke informatie over de veelheid en verscheidenheid van meubelen en huisraad en over wat daaruit kan afgeleid worden over de levenswijze en de relatief grote welstand.

Het was in opdracht van de Hertog van Alva dat men in december 1567 in Gent begon met het inventariseren van de roerende goederen van de fugitieven. Om de waarde van de goederen vast te stellen deed men beroep op gezworen schatters, in casu 2 oude-kleerkopers. De inboedel werd geschat in elke plaats van de woning, van de kelder tot de zolder.

Wij krijgen een volledig overzicht van de inventaris die opgesteld werd in 76 huizen. Daaruit blijkt nogmaals hoe boeiend en instructief de "petit histoire" kan zijn.

Bijzonder nuttig en interessant is het Glossarium dat deze bijdrage afsluit. Iedereen zal wel niet volledig vertrouwd zijn met ons 16e eeuws Vlaams.

Zal niemand veel moeite hebben met een "baghynescapraykin", "manscausens" of een "stoofketelkin", dan wordt het al iets moeilijker als men het heeft over een "zuupenpannekin", een "bougette", een "forneysputte" of een "tre-soordwae".

Deze 118 bladzijden tellende bijdrage maakt deel uit van het "Bulletin de la Commission royale d'Histoire".

Deze publicatie kan bekomen worden bij "Le Libraire Alain Ferraton", Charleroisesteenweg 162 te 1060 Brussel.

Dank zij een vriendelijke attentie van Dr. Scheerder is dit werk aanwezig in ons Documentatiecentrum.

Onlangs verscheen "THEATER Mens en Wereld BEELDEN".

Dit is het 5e lustrumtheaterboek dat uitgegeven werd door het "Nederlands Toneel Gent" en door de Drukkerij Snoeck-Ducaju en Zoon. Het was in 1970 dat de Raad van Beheer van het NTG besloot, na een bestaan van 5 jaar, een lustrumboek uit te geven waarin de geschiedenis van het gezelschap en zijn werking zouden belicht worden. Het lag van in het begin in de bedoeling om de 5 jaar een dergelijk boek uit te geven.

Het laatste werd een 270 bladzijden dik boek, zeer rijkelijk geïllustreerd en verzorgd gedrukt door Snoeck.

Het laatste deel van dit werk geeft een zeer uitgebreid overzicht van de stukken

die de laatste vijf jaar opgevoerd werden, met alle mogelijke details zoals : rolverdeling, regie, decor, kostuums, muziek, belichting, aantal voorstellingen, aantal toeschouwers, enz.

Dit boek zal ongetwijfeld alle regelmatige bezoekers van het NTG sterk interesseren en voor hen is dan ook een speciale prijs voorzien : 820 fr. Het boek moet dan wel afgehaald worden vóór de voorstelling of bij het afhalen van de kaarten.

Voor de anderen is de prijs 980 fr., maar het wordt dan wel thuisbezorgd want in deze prijs zijn de verzendingskosten begrepen.

NTG-adressen waar men terecht komt : Minnemeers 8, Tolhuislaan 77 en St-Baafsplein. H.C.

GENSCHÉ PRAOT

Tieste Speelman was getrêwd mêe en g'hîel schûune vrêwe. Hij was 't er g'hîel ze leve fier op geweest, alhoewel dat hij in zij kot stond wâor da den bessem stâot, in dat hij 't huis moest blijven om de kinders te wiege, binst dat zijn vrêwe altijd uiliep om heur kennesse te gâon bezoeke.

z'Hâod hem al zes kinders kado gedâon, in achter vijftien jâor kwamt er nog îene veur de pinne.

Op diene lâoste en hao Tiest nûut nie g'hîel g'rust geweest; want zijn vrêwe hâo zwart ûuge, in diene kleine hao blêwe, in zulder hâon alle twieë zwart hâor in diene kleine hao en pruke gelijk lekkerkoekee.

- 't Es verdomme âordig, zei Tiesten altijd in zijn eige, mâor hij zweeg veur de ruste.

Aos diene kleine vier jâor êwd was, wierd Tieste ziek, in achter ne korten tijd wast hij verre gezet.

- Miena, zeid hij tegen zijn vrêwe, 'k gao stirve, in t' er lig mij sedert vier jâor iets op mij maoge dat er af moe.

- Ontlast u mâor, mijnen braoven duts, zei Miena; wa toermanteert er u?

- Zie, zeid hij, 'k hê u g'hîel mij leve altijd gerespekteerd in mijn kinders girre gezien; mâor de kameraote, hên altijd mee mij gelache aon ze van ons Deeske klaptege. Tieste, zeie z'altijd, dat en es gîene van u.

Zie, Miena, zeid hij ezûu, es da wâor? Aan ne meinsch die op stirve ligt en meugde nie liege.

Miena stond te peinze. Wa moe 'k nu doen, zei z'in heur eige; 'k gao hem mâor alles zegge.

- Zie, Tieste, zeie ze ezûu, op mijn îewege dûudzonde, 'k zwir u dat diene lâoste van u es; mâor van d'andere zesse en zoe'k het nie zuust keune zegge.

Tieste sprong rechte van 't verschiete.

- Nonde mieljaar! riept hij in hij viel dûud...

Miena viel op heur kniene; ze drûugdeg'heur traonen af in bezag nog ne kîer heure veint.

- Allee, zeie ze, nu ben ek toch g'rust!